num. 4. vers. Hic verò fuit scriptura, ff. de donat. dicit epistolam loqui cum eo, ad quem mittitur: quamobrem si licet excommunicatum alloqui in pertinentibus ad salutem animæ & alia verba interponere, ut est casus *in dict. cap.*
20 *Cum voluntate.* Ergò etiam licet ad eum litteras mittere cum salutatione. Et quidem hoc de plano procedit, si sequamur opinionem Innocentii *in d. c. Cum voluntate, in princ. in verb. Incidenter*, existimantis licitum esse excommunicatum alloqui conversionis causâ & alia verba interserere, etiamsi verba hujusmodi nec ad absolutionem, nec ad salutem faciant, nam & verba superflua stipulationem non vitiant, *l. Quæ extrinsecus, ff. de verb. obligat.* secundum Host. & Joan. Andr. hic, *n. 2.* & Butr. *num. 11. in fine*, sed etsi sequamur opinionem Hostiensis, *n. 1. in eodem ver.* requirentis ut talia verba aliquo modo, licèt non principaliter, proficiant ad salutem, nihilominus talis videtur salutatio, quia benevolentiam captat; & sic disponit, ut ex familiaritate salutis verba faciliùs recipiantur, ut considerat D. Thom. *in 4. sent. dist. 18. qu. 2. art. 4. in corpore*: alioquin verendum esset ne debitor insalutatus, ac veluti contemptus & correctionis acrimonia exasperatus obstinatior fieret; ad hoc *c. Cùm beatus, 45. dist.* hic, *Asperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec salutem*
21 & Conc. Trid. *in c. 1. sess. 13.* hic: *Cùm sæpè erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas, &c* Ob quam rationem, ut inquit Host. *loco cit.* alloquens excommunicatum in tendentibus ad salutem, non ut illi faveat, sed ut eum magis attrahat poterit etiam dicere verba placentia & ostendere signa dilectionis quam ad ipsum & ejus genus habuit, undè non apparet cur etiam non possit salutationem interserere, & cùm Host. transeunt Ibidem Joan. And. *n. 2. in eod. verb.* Butr. *n. 11.* & Card. *n. 2.*

Neque verò hoc casu vigent rationes cur excommunicati salutari non debeant, quarum superiùs meminimus *num. 3.* quandòquidem rationes hujusmodi vendicant sibi locum si salutatio fiat principaliter, secùs si incidenter, ut salutis verba apud eum magis proficiant, ut in dict. cap. *Cùm voluntate, & in c. Cum excommunicato 11. qu. 3. & in c. Responso, infra eod.*

Et eodem modo responderi potest ad doctrinam Host. & gloss. hic, ut supra ponderatam pro contraria parte, quia debet intelligi si salutatio sit nuda & simplex, secùs si admixta cum verbis ad salutem pertinentibus, ut in juribus præallegatis.

Quin imò Petr. de Anchar. *in d. c. Cum voluntate, in* 22
2. notat. 3. (Si quis, inquit, principaliter ad hoc tendit, ut excommunicatum ad pœnitentiam reducat verbis persuasivis, si cum tali locutione immisceat incidenter potum vel comestionem in mensa, vel cum eo cohabitet principaliter ad finem conversionis, talis non incidit in Canonem.) Ad quod inducit principium illius Decretalis. *Cum voluntate & proposito, &c.* Item quia hæc incidenter eveniunt & per consequens non curantur, ut hic: *illa enim quæ incidunt, nec ad absolutionem faciunt, nec ad salutem*: puta quærit de uxore & liberis ad dilectionem, quam habuit erga illius genus & his similia: ad hoc *l. Quæ extrinsecus ff. de verb. obligat.* si ergò secundum Anchar. incidenter licet cum excommunicato participare etiam cohabitatione ad finem conversionis, longè magis licebit salutem dicere, arg. *c. Ex parte il terzo, de dec.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS

Idem Innocentius III. Ferraren. Episcopo.

CAPUT XLIII.

REsponso nostro postulas edoceri, an cùm Ferrar. cives excommunicationis & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros & mulieres semel in hebdomada, vel in mense, apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quod sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris, cùm videris expedire: dummodò contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæsivisti, cùm Ferrar. civitas sit interdicto supposita, & ideò sint ibidem (præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium) universa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quod sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te possunt sacro chrismate deliniri.

SUMMARIUM.

1 *EXcommunicatis, & interdictis prædicari potest verbum Dei.*
2 *Excommunicati licitè possunt Ecclesiam ingredi, dummodò officium non audiant.*
3 *Excommunicatus permittendus est per Ecclesiam transire.*
4 *Excommunicato Missam audiente extra Ecclesiam Sacerdos cessare debet, nisi inceperit Canonem.*
5 *Orare licet in Ecclesia, in qua excommunicatus existit non orandi causa.*
6 *Excommunicatis licitum est communicare ad finem, ut ad pœnitentiam reducantur.*
7 *Excommunicatus sive occultus, sive manifestus nullo tempore debet Ecclesiam, nisi ad audiendam prædicationem verbi Dei.*
8 *Ecclesia quid sit.*
9 *Excommunicationis gladius nervus est Ecclesiasticæ disciplinæ, ac si contemnatur, pernitiem potiùs parit, quàm salutem.*
10 *Excommunicatio est medicinalis non mortalis.*
11 *Excommunicatis non denuntiatis, nec publicis Clericorum percussoribus non liceat Ecclesiam ingredi post Constitutionem Concilii Constantiensis.*
12 *Excommunicati minore excommunicatione Ecclesiam intrare non prohibentur.*
13 *Divinorum appellatione an veniat prædicatio verbi Dei, & n. seqq. usque ad n. 22.*
14 *Prædicatio verbi Dei non est actus Ordinis sacri, & demandari potest etiam Clerico in sacris non constituto & num. 19.*
15 *Non tamen mero loico & n. 19.*

16 Prædicatio

16 *Prædicatio verbi Dei non incumbit ex officio nisi Episcopo, & Parocho.*
17 *Monachus etiam Diaconus, vel Sacerdos de jure communi prædicare non potest sine licentia Episcopi vel Curati.*
18 *Episcopus etiam non consecratus, & Parochus non Sacerdos tenetur prædicare populo verbum Dei.*
19 *Suspensus à divinis non intelligitur suspensus à prædicationis officio nec è converso.*
21 *Suspensus à divinis celebrando efficitur irregularis, secùs in suspenso ab officio prædicationis.*
22 *Intellectus Clem.* Quamvis de foro compet.
23 *Interdicti tempore administrari possunt Baptismi, & Confirmationis Sacramenta etiam adultis & n. 27.*
24 *Item Sacramentum Pœnitentiæ etiam sanis.*
25 *Viaticum decedentibus non denegatur.*
26 *Eucharistia sanis non conceditur.*
27 *Confirmatio est complementum Baptismi, & ante eam quis non dicitur plenè Christianus.*
28 *Interdicti tempore permittitur Chrismatis confectio in die Cœnæ Domini, & consecratio olei baptizandorum.*
29 *Extrema Unctio denegatur.*
Et quid de Ordine & Matrimonio ibidem remissivè.
30 *Cives unius civitatis omnes, & simul possunt non tantum interdici, sed etiam excommunicari.*
31 *Universitas an excommunicari possit & n. seqq. usque in fin.*
32 *Universitas undè dicta.*
33 *Quid sit.*
34 *Et quot homines faciant universitatem.*
35 *Universitatis nomine quid veniat.*
36 *Communitas quid sit.*
37 *Collegium quid, & in quo differat ab universitate.*
38 *Episcopus cum Capitulo faciunt unum corpus.*
39 *Excommunicationis pœna quàm gravis sit.*
40 *Excommunicatus traditur Diabolo corporaliter & spiritualiter.*
41 *Interdici quis potest pro peccatis alienis, sed non excommunicari & n. seqq. & n. 51.*
42 *Regnum interdicitur pro peccatis Regis, civitas pro peccatis Episcopi, vel Domini, & Monasterium pro peccatis Abbatis.*
43 *Universitas ex more sacrorum Canonum interdicitur, singulares personæ excommunicantur.*
44 *Excommunicantur in Bulla Cœnæ omnes, & singuli applantes ad futurum Concilium; universitates verò, & Collegia interdicuntur.*
45 *Officiales laici relegantes personas Ecclesiasticas excommunicantur ab Urbano VI. eorumque civitates, & terræ supponuntur Ecclesiastico interdicto.*
46 *Consules mercatorum non faciunt Collegium.*
47 *Legatos & Nuncios Apostolicos impedientes excommunicantur, & eorum regna, & terræ interdicuntur.*
48 *Lucana civitas, & dominium interdicitur, Vexillifer Antiani, & Officiales nunciantur excommunicati ob violatam libertatem Ecclesiasticam.*
49 *Princeps, & multitudo non est excommunicanda.*
Declaratur ibidem.
50 *Multitudo etiam notorii peccati rei excommunicari non debet.*
Declaratur n. 57.
51 *Universitatem excommunicari non posse qui autores senserint.*
52 *Universitas, & Capitulum de jure veteri poterant excommunicari.*
53 *Intellectus c.* Si autem vobis, 11. q. 3.
54 *Populum quot homines faciant.*
55 *Universitas duplex.*
56 *Intellectus c.* Romana, §. In universitatem, de sentent. excomm. lib. 6. *& n. 72. 79. 80. 84. & seq. & n. 94. & 109.*
57 *Multitudo an, & quando excommunicari possit.*
58 *Multitudo peccantium patrocinium errori non parit.*
59 *Multudini an sit parcendum, qui numerus requiratur.*
60 *Universitas dupliciter accipitur & n. 72.*
61 *Universitas prout est quid abstractum à singularibus personis nulla autoritate excommunicari potest & n. seq. usque ad n. 72.*
62 *Universitas, Communitas, Societas, Collegium seu Capitulum dicuntur unum, non simpliciter, sed aggregativè.*
63 *Gregem faciunt decem oves.*
64 *Collegium, & universitas non dicitur persona vera, sed ficta, & representata carens anima, & Baptismo, & n. seq.*
65 *Excommunicatio non ligat nisi personam veram, & n. 69.*
66 *Actus activorum sunt in patiente benè disposito.*
67 *Excommunicatione non ligatur nisi persona rationabilis, & baptizata.*
68 *Universitatis res non sunt singulorum, neque è converso, Animæ singulorum non sunt universitatis ibid.*
69 *Actus, & passiones prout consistunt in facto sunt singulorum, non universitatis & n. 81.*
70 *Excommunicatione ut quis ligetur quas qualitates habere debeat.*
71 *Universitas ut est quid præscindens à singularibus personis, non est capax interdicti.*
72 *Excommunicare universitatem, vel omnes de universitate non differunt.*
Declaratur n. 89.
73 *Interdictum corporis in materia cujus corpus non est capax, respicit singulos.*
74 *Capitulum est nomen intellectuale, & res incorporabilis, & nihil facere potest nisi per membra sua.*
75 *Universitas, Collegium, vel Senatus an possint per Papam excommunicari & n. seqq. usque ad n. 79.*
76 *Papa prædecessorum suorum Constitutionibus non ligatur, tam ex defectu voluntatis, quàm potestatis & n. 77.*
78 *Hieronimus, & Augustinus contra autoritatem Papæ sententiam suam non defendunt.*
79 *Universitas, vel Collegium an ab inferioribus à Papa excommunicari valeat & n. seqq. usque ad n. 88.*
80 *Prohibitio nunquam fit generaliter ad cautelam eorum, quæ possunt contingere.*
81 *Communitas non præsumitur ita tota ad malum consentire, quin aliqui sint dissentientes.*
82 *Justus cum impio non est condemnandus.*
83 *Episcopi non possunt Sedis Apostolicæ decreta in totum vel in partem convellere vel mutare.*
84 *Excommunicari possunt ab Episcopo Priores, & omnes de universitate mandatis ejus rebelles.*
85 *Collegii major pars, si delinquat, Collegium ipsum dicitur deliquisse.*
86 *Capituli alia est causa, alia Canonicorum.*
87 *Canonici singulares citati, etiamsi fuerint contumaces, non possunt excommunicari pro Capitulo non comparente, ubi decreta fuit citatio contra Decanum & Capitulum.*
88 *Excommunicatio lata à Papa in universitatem an valeat.*
89 *Et an liget innoxios.*
90 *Et quid in foro poli.*
91 *Infantes excommunicationis sententia ligari non possunt & n. 109.*
92 *Ecclesia non potest per excommunicationem excludere à Regno Dei nisi indignos, qui per peccatum mortale charitatem amiserint.*
93 *Excommunicatio lata in universitatem ab inferioribus à Papa an liget, & timenda sit, & n. seq. usque in finem.*
94 *Penitus prohibere quid importet & n. 105.*
95 *Excommunicatio lata in universitatem non potest referri ad singulos & n. seqq.*
Contrarium n. 106. & seqq.
96 *Capitulo excommunicato an censeantur excommunicati successores.*
97 *Genere existente incapaci non fit distributio, vel diffusio in ejus species.*
Contrarium n. 111.
98 *Sententia lata contra privilegium non tenet & n. 115.*
99 *Potentia est de genere bonorum.*
100 *Excommunicatio, sive justa, sive injusta timenda est, & n. 112. & seqq.*
101 *Si lata sit ab Ordinario, & in talem, qui quamvis sine culpa, tamen culpam committere potuit.*
102 *Excommunicationis Sententia contra Canonis prohibitionem tenet, si feratur ab Ordinario, secùs si à Delegato.*
103 *Gesta contra prohibitionem legis non procedentis ad irritationem actûs an & quando sint nulla & n. 112.*
104 *Opinio tutior ex præcepto eligenda est inter opiniones utrinque probabiles, ubi vertitur salutis periculum.*
105 *Sententia lata à non suo judice est ipso jure nulla.*
106 *Universitas nihil aliud est, quam singuli homines, qui hic sunt.*
107 *Excommunicans Capitulum censetur excommunicasse singulos & n. seqq.*
108 *Actus, qui non potest applicari universitati, applicatur singularibus personis.*
109 *Excommunicatio generaliter lata in universitatem referri non potest nisi ad capaces excommunicationis.*
110 *Dispositio quantumcumque generalis recipit restrictionem de habilitate & possibilitate.*
112 *Excommunicatio in suffraganeos lata ab Officialibus Archiepiscopi, qui de sacris potest haberi, ligat, quamvis ferri non debeat.*
113 *Excommunicatio lata ab Episcopo non servata forma c. 3. sess. 25. Concil. Trid. valida est, licet sit injusta,*

41 Arque ita non obstat, quod civitas vel Universitas possint interdici, ut hic patet & sic quandòque puniantur qui non peccaverunt, *ut c. Non est vobis supra de sponsal. & c. Sane, il secondo de offic. Delegat.* Quoniam hoc verùm
42 est in pœna interdicti : nam pro peccatis Regis regnum interditur, ut in d. c. *Non est vobis.* Civitas pro peccatis Episcopi, *ut in d. c. Sane* vel Domini aut Rectoris, *ut in c. Si sententia, de sentent. excommunic. lib.* 6. & Monasterium pro peccatis Abbatis, ut in cap. *Cùm dilectus, supra de relig. domib.* non autem in pœna excommunicationis, quà quis plecti non debet pro peccatis alienis, ut egregiè probat Augustinus *inc. Si habes*, 24. *quæst.* 3. & notat hic glossa *in verb. Interdicto supposita*, Host. Joan. Andr. & alii inferiùs relati, *n.* 51.

Rationem diversitatis assignat Divus Thomas *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. *art.* 3. *qu.* 2. *ad secundum*, quia interdictum non est tanta pœna, quanta excommunicatio, quia interdicti non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicut excommunicati.

43 Undè mos Sacrorum Canonum est singulares tantùm personas anathematis mucrone ferire Universitates verò interdicto supponerè, *ut c. Sicut, il terzo, de jurejurand. cap. Cùm dilectus, vers. Mandantes, de relig. domib. & c.* P. & G. *de offic. Delegat.* nam etsi in compilatione qua utimur scriptum sit, *Excommunicationis & interdicti sententias in personam & terram ejus promulgares*, meliùs tamen in manuscriptis legitur, *Excommunicationis in personam & interdicti in terram sententias promulgares*, ut hic est adnotatum in glossa *marginali.* Et hæc differentia colligitur etiam ex textu nostro, nam in prima parte ubi agit de excommunicatione, loquitur de civibus Ferrariensibus. In secunda verò agens de interdicto loquitur de civitate ipsa, ut observat Joan. Andr. *num.* 3. *vers.* Et *nota quod suprà dixit Cives.*

44 Et propterea in Bulla Cœnæ §. 2. Omnes & singuli cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint ab Ordinationibus Apostolicis ad Universale futurum Concilium appellantes excommunicantur, Universitates verò Collegia & Capitula interdicuntur. Quod caput desumptum est ex Constitutione Pii II. contra appellantes ad futurum Con-
45 cilium quæ incipit, *Execrabilis, in fine*, & habetur in Bullar. *tom.* 1. *pag.* 316. Et similiter Urbanus VI. in Bulla contra Officiales laicos relegantes, seu proscribentes quoquomodò personas Ecclesiasticas, incipien. *Quis sicut*, §. 1. *eodem tom. pag.* 229. Talia, inquit, *præsumentes, si singulares personæ fuerint, earum singulas; si verò Communitates vel Universitates extiterint omnes & singulos eorum, Potestates, Capitaneos, Scabinos, Rectores, Judices, Consules, & Officiales, & Consiliarios, & privatas personas quæ hujus sacrilegii principatores patratores extiterint excommunicationis sententias necnon eorum Civitates, Terras, Oppida & Castra interdicto subjacere volumus ipso facto.*
46 Ubi observandum est, per excommunicationem latam in Officiales vel Consules non censeri excommunicatum corpus aliquod Universitatis vel Collegii, quia ut Bald. inquit *in c. Duobus, n.* 1. 5. *supra de sentent. & re judic.* Consules Mercatorum non faciunt Collegium, quia essent duo Collegia in eodem subjecto, sed sunt Patres Collegii.

47 Et eodem modo in Extravag. Joannis XXII. *Super gentes de consuetud.* excommunicantur impedientes ne Legati & Nuntii Sedis Apostolicæ recipiantur, aut liberè exerceant officium suum; & eorum Regna, Terræ & loca quælibet interdicuntur, quamdiù in contumacia duxerint persistendum.

48 Quem morem hoc ipso tempore servatum vidimus in casu Reipublicæ Lucanæ, nam Civitatem, Statutum & Dominium nuper interdixit Episcopus Civitatis Castelli, Commissarius Apostolicus; Vexillifero verò Antiaros & Officiales qui pro tempore extiterunt nominatim excommunicatos nuntiavit, eo quod nonnullos familiares Cardinales Episcopi & Inquilitoris cum armis repertos, duosque ejusdem Cardinalis fratres germanos in contemptum & depressionem libertatis Ecclesiasticæ carceribus mancipaverint & eundem Commissarium à S. D. N. super his specialiter ablegatum admittere recusaverint.

49 Suffragatur etiam huic sententiæ glossa Augustini Matth. 13. ad hoc propositum relatæ à Divo Thoma *in* 4. *distinct.* 18. *qu.* 2. *art.* 3. *qu.* 2. *vers. In contrarium*, ubi dicit: *Princeps & multitudo non est excommunicanda, id est Princeps cum multitudine seu Universitate* : Nam de Principe solo non ambigitur, quin excommunicari queat, *c. Valentineanus* 63. *dist. c. Quoniam*, & hic glossa *in verb. Communione*, 18. *dist. cap. Duo sunt*, 96. *distinct.* ubi dicitur : *Plerique Pontificum alii Reges, alii Imperatores examinaverunt*, & *c. Ad Apostolicæ, de re judic.* & apertiùs hoc ipsum docuit
50 idem Augustinus, *lib.* 3. *contra epist. Parmen.* ubi validè detestatur excommunicationis sententiam latam adversus multitudinem, etiam manifesti & notorii peccati ream, refertur eodem. *Non potest*, 23. *qu.* 4. Ad idem textus in cap. *Commessationes, in fine*, 44. *dist.* ubi dicitur levissimis quidem sed instantissimis admonitionibus multitudo frangatur. Ergo non excommunicatione. Et ita ad hoc ponderat illum textum Felin. in cap. *Dilectæ, n.* 1. *versic. Aliam rationem, supra de except.* & Philip. Prob. *in d. c. Romana, n.* 5. *de sent. excom. lib.* 6.

Quamobrem Universitatem non esse anathemate feriendam 51
censuerunt in d. c. *Romana, infra eodem lib.* 6. Innocentius illius Constitutionis Conditor Host. Archid. Joan. Monach. Joan. Andr. Lap. Geminian. Anchar. & Franc. in hac Decretali glossa, *in verb. Interdicto supposita*, Innoc. *in princ.* ubi exponit verbum *Cives*, hic positum, id est Consiliarii vel alii, qui delinquerent argument. *c. Veniens, supra de Simon. & c. Lator, de Cleric. excom. Ministr.* quia inquit, civitates non possunt excommunicari vel Universitas, *cap. Romana infra eodem, c. Si habes*, 24. *qu.* 3. vel quod speciales cives erant excommunicati, sed tota civitas interdicta Host. *n.* 3. dicens : (Civitas excommunicari non potest & ideò est interdicenda ; & Concilliarii & Majores per quos regitur civitas excommunicari possunt ; excommunicari enim non debet unus pro alio, sed benè interdici.) Joan. Andr. *n.* 3. Nota, inquit, quod suprà dixit, *Cives*, hoc pro eo, quia civitas non excommunicatur, sed cives scilicet ; Consiliarii & Majores per quos civitas regitur, excommunicari possunt ; allegat d. c. *Romana, infra eodem lib.* 6. *c. Dilectus il secondo de Simonia & c. Significaverunt, de except.* Nec enim excommunicatur unus pro delicto alterius, licèt benè interdicatur secundum eum Anton. de Butr. *num.* 8. (Universitas, inquit, non excommunicatur, quia pœna excommunicationis pro delicto alterius quis non ligatur. Sed cives singulariter benè possunt excommunicari ut principales civitatem regentes.) Idemque totidem ferè verbis reperit Petr. de Anchar. *n.* 2. *in* 1. *notab.* & sequitur Abb. *n.* 4. *in* 4. *notab.* ubi ait : (Nota quod omnes cives unius civitatis pariter & simul excommunicari possunt : Et intelligo, quod excommunicatio feratur in personas capaces, nam in Universitatem non debet ferri excommunicatio.) Et idem dicit Felin. *n.* 3. Idem docuit Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. *art.* 3. *qu.* 2. & Turrecremat. *in cap. In criminalibus, n.* 1. 5. *qu.* 3. & ex recentiori Covar. *lib.* 2. *variarum resolut. c.* 8. *numer.* 8. *in fine*, ubi testatur de communi opinione Navarr. *consil.* 24. *n.* 1. *hoc tit. in antiq.* Henriq. *in Summa lib.* 13. *c.* 25. §. 4. *littera* B. & Sair. *de censuris, lib.* 1. *c.* 8. *n.* 15.

Cæterùm etsi prædicta videantur satis clara ; in opposi- 52
tam tamen considero Constitutionem Innocentianam in d. cap. *Romana*, §. In *Universitatem, hoc titul. lib.* 6. Jus novum continere, propterea enim non procedit per viam declarationis. Undè ante ipsam Constitutionem Universitatis 53
vel Collegium benè poterat excommunicari. Ad quod allego tria jura ; Primò, scilicet textum in cap. *Si autem nobis* 11. *qu.* 3. ubi populi qui non obedierint Episcopo, fiunt extorres à Regno Dei & à consortio fidelium & à liminibus Ecclesiæ alienè & ita excommunicationis sententia innodantur, ut hic explicant glossi Archid. & DD. & clarè probatur ex littera, nam illa tria non congruunt nisi excommunicationi quæ excludit à Regno Dei, *c. Certum* 24. *q.* 3. à consortio fidelium separat, *c. Nihil. & c. Canonica* 11. *q.* 3. & arcet à criminibus Ecclesiæ, *c. Cleros*, 54
21. *dist. & c. Perlectio*, 25. *dist.* Populus enim non est unum simpliciter, sed aggregativè, seu collectivè, nam decem homines faciunt populum, *c. Unico*, 10. *quæst.* 3. gloss. 1. & DD. in cap. 1. *supra de elect.* & Bartol. in l. *Prætor, la seconda, num.* 4. *ff. de vi bonorum raptorum* & ut inquit Bald. in cap. *in Pertractandis, num.* 1. *suprà ut lite non contest.* Universitas est duplex, quædam discretorum 55
tantùm, ut Monachorum, & artificum, quædam non discretorum, ut populus ; & hanc appellat mixtam & confusam Universitatem. Secundò allego textum in cap. *Significaverunt, vers. Sed à parte, supra de except.* ubi contra Capitulum Tornac. in gradu appellationis fuit opposita excommunicationis exceptio & textus decidit per hujusmodi exceptionem Capitulum non repelli à prosecutione appellationis, quia omnis legitima defensio excommunicato in judicio reservatur ; & ita clarè admittit Capitulum potuisse excommunicari ; undè benè Anton. de Butr. hic *num.* 2. (Nota, inquit, Capitulum posse excommunicari, licet subdat hodiè hoc esse intelligendum, ut in d. §. *In Universitatem*, & Host. hic *n.* 1. *in verb. Contra Capitulum*, dicit illum textum loqui in simplicitate antiqui juris, secundum quam & Capitulum & Universitas excommunicabantur & dicebantur posse excommunicari. Tertiò ad idem allego textum in cap. *Unico, in princ. supra de lit. contest.* nam ut hic dixi *num.* 1. & patet in compilatione antiqua & recitant hic Joan. Andr. & Abb. uterque *n.* 2. Capitulum S. Quintini interrogaverat injurias Episcopo Noviensi & Episcopus propter ejusmodi injurias illud excommunicavit & quamvis textus simpliciter narret factum, tamen illud non

non improbat, nec processum irritum decernit ex eo quod Capitulum non potuerit excommunicari ; sed ex eo quod litis contestationem non invenit esse factam, ut ubi dicitur ; & ita Capitulum, & Universitas olim excommunicabatur, secundum Joan. Andr. & Abb. *ubi supra*, & Butr. *nu.* 6.
56 *secunda oppos.* Cùm ergò de jure veteri liceret Universitatem vel Collegium excommunicare, dicimus non esse recedendum à dispositione antiquorum Canonum, nisi quatenùs jure novo reperiantur expressè correcti : *leg. Sancimus, Codice de testibus & lege Præcipimus in finem, Codice de appellat.* expedit enim jura juribus concordare *c. Cùm expediat, de elect. in* 6. nova autem Constitutio Innocen. in d. c. *Romana*, §. In *Universitatem, infra eodem lib* 6. non corrigit jus vetus nisi in eo casu in quo in Universitate reperiantur, aut reperiri possint innoxii & non culpabiles.

Movetur enim ratione periculi animarum, quod sequi posset ; cùm nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri, ut expressè hic legitur. Et hanc rationem considerat Host. Joan. Andr. Butr. Card. & alii suprà citati *num.* 51. dum firmant idcircò Universitatem excommunicari non posse, sed interdici, quia pro delicto alterius non potest quis excommunicari, sed benè interdici. Atque ita loquuntur de Universitate illa in qua aliquis reperitur innoxius, nam si omnes essent culpabiles per excommunicationem Universitatis ; unus non ligaretur pro delicto alterius sed unusquisque pro suo delicto. Et hanc ipsam rationem ponderat S. Thom. *in.* 4. *dist.* 18 *qu.* 2. *art.* 1. *quæst.* 2. dum dicit Ecclesiam providè sanxisse, ut tota Communitas non excommunicetur, ne cum zizania, id est cum delinquentibus, eradicetur & triticum, id est feriantur insontes & non culpabiles. Ergò si cesset hæc ratio, eo quod appareat totam Communitatem deliquisse, non erit prohibitum in eam proferre excommunicationis sententiam ; quod expressè docuit Dominus meus Joannes Franciscus Fagnanus in libello *de just. & validit. censurar.* Pauli V. *in* 5. *part. de censur. pag.* 136. *vers.* Præterea, ait enim : Ideò in Constitutione Innocentii prohibita est excommunicatio in Universitatem vel Collegium, quia cùm probabile non sit aliquam multitudinem in totam delicto concenssisse justus cum impio non est condemnandus, ut apertè insinuat d. Innocent. Constitutio. Quamobrem quoties constat totam Universitatem vel totum Collegium deliquisse, cessante tunc dictæ Constitutionis ratione, potest excommunicari, allegat Host. *in summa tit. de contumac.* §. *fin. vers.* Ergò *si constat*, Cap. Petr. de Anchar. & Domin. quos sequitur Franc. in d. c. *Romana*, §. In *Universitatem, vers. in glos. fin. in fin.* Et hanc opinionem tanquam dictæ Constitutioni Innocentii & S. Thomæ verbis congruentem sequitur Tabiena *in verb. Excommunicatio*, 2. *vers. Vel accipitur Collegium pro personis applicatis.*

57 Nec obstat autoritas Augustini in d. cap. *Non potest* 25. *qu.* 4. quoniam intelligenda est ubi scandalum timetur & multorum strages jacent, si servetur rigor, ut in cap. *Ut constitueretur, in fine*, 50. *dist.* aliàs verò si non contemnatur disciplina Ecclesiæ in populo, sed sperari possit fore ut patienter sustineant ferienda est multitudo, *c. final. de pœnitent. dist.* 6. Hæc sunt verba glossæ in cap. *Latores, in verb. Multitudinem, de cleric. excommun. ministr.* & tenet Silvest. *in verb. Excommunicatio* 1. *n.* 10. *vers.* Nec debet.

58 Multitudo quippè peccantium patrocinium errori non parit ut Hieronim. inquit *Epist.* 2. *ad Rufinum*, relatus ab Henr. Boich. in d. c. *Latores*, adde Divum Thomam in 2. 2. *qu.* 108. *art.* 1. *ad quintum*, ubi dicit, quandò tota multitudo peccat, esse de ea vindictam sumendam, sicut Ægiptii prosequentes filios Israël submersi sunt omnes in mari rubro, Exodi 14. sequitur Felin. alia cumulans in cap. *Dilectæ, n.* 6. *de except.*

59 Demùm cùm in hac materia qui numerus requiratur ut multitudini impunè sit deliquisse à judicis arbitrio dependeat ut ibidem gloss. Henr. & cæteri declarant : meritò Sanctus Augustinus Donatistarum, eorumque populorum qui majorem Africæ partem occupabant, multitudinem utpotè immensam, arbitratus est non debere excommunicatione feriri : undè secùs dicendum est in particulari Universitate vel Collegio. Ad hoc d. cap. *Latores*, hic *Si verò multitudinem magnam in hoc deliquisse cognoveris*, *&c.* Et hanc partem tenent expressè Joan. de Anan. in cap. *Dilectus, il secondo, num.* 9. *col. vers. Vel adde prædictis, de Simon.* & Felin. post eum in cap. *Dilectæ in Christo, num.* 1. *col.* 2. *vers. Limita tamen, supra de except.* ubi notabiliter limitant, d. §. *in Universitatem.* Nisi omnes de Universitate essent capaces doli & culpæ, quia tunc si omnes essent culpabiles, possent excommunicari per nomen collectivum ; & exemplificant in Collegio Doctorum in Capitulo in Conventu Monachorum, in Concilio populi & similibus, in quibus cessat ratio d. §. *Inducunt*, Bart. in l. *Si grege, ff. de legat.* 1. & aliis in locis, ubi tetigit an successores Capituli, quod erat excommunicatum, sint etiam excommunicati : ergò supponit Capitulum excommunicabile.

His in utramque partem adductis pro veritate considero 60
Universitatem posse accipi dupliciter ex Silvest. *in verb. Excommunicatio*, 1. *n.* 10. Uno modo prout est quid abs- 61
tractum & præscindens à singularibus hominibus ; & hoc modo sumpta Universitas nulla autoritate etiam Summi Pontificis excommunicari potest ; tum quia non communicat, cùm communicatio in actibus sit singularium, quorum sunt actiones ; & consequenter à communione fidelium non potest excludi ; tum quia cùm sit quid fictum & intellectuale carens anima & baptismo impossibile est, ut per excommunicationem excludatur à Regno Dei & tradatur Satanæ juxta textum in cap. *Certum*, 24. *qu.* 3. *& c. Audi*, 11. *qu.* 3. & in specie notat Archid. in d. cap. *Romana, n.* 5. *in verb. In Universitatem* ; & hoc intendunt hic Joan. Mon. & Joan. Andr. ambo *n.* 9. dum dicunt Universitatem 62
Communitatem, Societatem Collegium seu Capitulum dici unum non simpliciter, sed aggregativè, ut Arca est unum aggregatione & Domus & Grex, quia decem oves faciunt 63
gregem, ut l. *Oves, ff. de abig.* & hoc ob nullum horum est persona vera quæ est rei rationabilis individua substantia. Undè Collegium & alia hujusmodi dicuntur persona non vera, sed repræsentata, ut l. *Mortuo, ff. de fidejussor.* Item Universitas caret anima & baptismo : ergò non est ca- 64
pax impressionis excommunicationis quæ non ligat nisi per- 65
sonam veram, *c.* P. *& G. sup. de offic. delegat. c. Sicut, il terzo, de jurejur.* & principaliter animam, ut in c. 1. *infra hoc titul. lib.* 6. Et si contra fiat nihil agitur, quia secundum Philosophum, 2. de anima ; *Actus activorum sunt in pa-* 66
tientè benè disposito, ad quod facit, *l. Pater Severinano*, §. *Conditionum, ff. de condition. & demonstr.* ita Joan. Monach. & Joan. Andr. *ubi suprà*, & idem Monach. in c. *Ut circa de elect. lib.* 6. Gemin. & Præpos. *in c. Sicut vir*, 7. *qu.* 1. relati à Philippo Probo, in d. c. *Romana, n.* 5. *vers. Ut veniamus ad intentum infra eod. lib.* 6. & Mar. Soc. in cap. *Mulieres, in* 7. *principali, art. n.* 15. *supra eod.* Oldrad. *cons.* 65. *in fine, vers. Punitur etiam venis*, ubi refert Joan. XXII. semel in Consistorio dixisse Universitatem non posse excommunicari ; & hoc quia non habet animam, nec personam veram, sed fictam, Feder. de Sen. *cons.* 15. *Quæstio talis est, n* 6. *vers. Eodem modo* & Turrecr. *in c. In criminalibus, n.* 15. *qu.* 3. ubi ait : Universitatem vel Collegium puniri posse non capitaliter, non corporaliter vel spiritualiter, id est per excommunicationem, cùm sit corpus inanimatum. Et hoc ipsum firmat Host. in d. c. *Romana n.* 5. 67
ait enim : (Dicas ergò quod quantùmcumque Universitas vel Collegium excommunicetur, nunquam Universitas est excommunicata, nec excommunicari potest, quia cum hac sententia ligetur anima solummodò creaturæ rationabilis, *c. Si quis Presbiterorum, supra de reb. Eccles. non alien.* & baptizatæ, *c. Omnis Christianus*, 11. *qu.* 3. putet quod Universitas, quæ nec animam habet, nec baptizata est, 68
excommunicari non potest. Sicut enim res Universitatis non sunt singulorum, nec contra, §. *Qui manumittitur*, 12. *q.* 2. sic nec animæ singulorum sunt Universitatis, nam Universitas unum corpus est, l. *ff. Quod cujusque Universit.* & monstrosum esset, ut unum corpus Universitatis haberet plures animas, sed si animæ singulorum considerarentur, tot haberet Universitatis animas, quot sunt singuli, nisi forsan videantur animam ponere quàm falsò fingit Averroes quæ secundum ipsum hominibus est communis quod esset hæreticum dicere & insanum ; ideòque hac naturali ratione considerata ad excommunicandum tale corpus, sicut est Universitas vel Collegium, naturaliter non est aptum.) Hæc Hostiensis.

Eodem argumento utitur Gemin. nam actus & passiones 69
prout consistunt in facto sunt singulorum, non Universitatis *c.* 1. *de test. lib.* 6. *& c. Si sententia*. §. 2 *de sentent. excomm. eodem lib.* Universitas autem vel Collegium non est quid singulare, nisi per repræsentationem, *l. Mortuo, ff. de fidejussor.* Tunc arguit sic : *Excommunicatio ligat personam veram, non repræsentatam, c.* P. *& G. de offi. deleg. & c. Sicut, il terzo, de jurejur.* & habentem animam rationalem, *c. Si quis, de reb. Eccles. non alienam*, sed hæc omnia cessant in Universitate ergò Universitas non est excommunicabilis. Ita Gemin. in cap. *Sicut vir, in gloss.* 3. *qu.* 1. & Felin. post alios in cap. *Dilectæ in Christo, num.* 1. *vers. Tu vide Dominicum, supra de except.* Itaque si hoc modo sumatur Universitas, quæstio proposita est de 70
indubitabili, quia ad hoc ut quis ligetur sententia excommunicationis, infrà scriptæ qualitates ex necessitate requiruntur videlicet ut sit creatura, seu persona vera rationabilis, mortalis, baptizata, subdita, doli capax, quam theoricam ponit & per partes explicat Mar. Soc. in d. c. *Mulieres, in* 7. *principali articulo, num.* 12. *supra eodem.* Nulla autem ex hic qualitatibus concurrere potest in Universitate

& excommunicatus indiget absolutione.

114 *Prohibitio legis non est inutilis, licet gesta contra prohibitionem sint valida.*

115 *Excommunicatio lata in universitatem an dicatur lata contra illius privilegium.*

7 R*Esponso.* Excommunicatis & interdictis prædicari potest verbum Dei; & tempore generalis interdicti concedi potest Baptismus & Christmatio in fronte & pœniteritia morientium. Hoc dicit. Sunt duæ partes principales. Secunda hic. *Præterea*; & quælibet subdividitur in consultationem & responsionem; & secunda utriusque incipit *Super quo.*

8 Nota primò hic *apud alium Ecclesiam convocare*, juncto vers. *Dummodò*, excommunicatos posse Ecclesiam ingredi: dummodò officium non audiant, ut hic notat Innoc. *in fin.* Anton. de Butr. *n.* 4. Card. *n.* 2. & Mar. Soc. *n.* 3. *in* 4. *not.* & tenet glossa *in c. Qui studet* in verbo *Dimisit* 1. *q.* 1. ubi dicit quemlibet peccatorem & etiam excommunicatum posse intrare Ecclesiam orandi causâ: dummodò non interfit Divinis Officiis, cùm non inveniatur prohibitum, *c. Nuper supra eodem.* Idem firmat Bartholomæus Brix. *in d. c. Qui studet*, Anton. de Butr. & Joan. de Imola *in c.* 1. *de vita & honest. Cler.* & Silvest. in verbo *Excommunicatis* 1. *n.* 2. vers. *Unde si Ecclesiam ingressus*, nec dissentit Joannes Andreas *in cap. Sacro* in verbo *Ingressum*, *infra eod.* dum tenet excommunicatum permittendum esse transire per Ecclesiam. Idem videtur sentire Innoc. *in d. c. Nuper*, *n.* 5. in ver. *Orando*, ubi primò dicit. (Nullo modo debemus orare ubi excommunicatus orat, quia videmur sibi communicare, cùm eundem Deum simul pro populo Christiano rogemus: undè etiam si sit excommunicatus extra Ecclesiam & audiat Missam, statim Sacerdos debet cessare & alii orantes recedere: nisi fortè incœpisset Canonem Missæ, quia tunc debet ibidem Missam perficere, quia non capit divisionem *c. Nihil* 7 *q.* 1.) Deindè subjungit (Tamen si in Ecclesia esset excommunicatus non causâ orandi, sed pro alio suo negotio: non video quarè in eadem Ecclesia orare non possim, quia sibi non communico in oratione, quia non orat.) Et sequitur Archid. *in cap. sicut Apostoli*, *numero* 2. vers. *sic intelligit Innocentius*, 11. *quæst.* 3. & hic Petr. de Anchar. *n.* 2. *in* 2. *not.* & Cardin. *numero* 2.

6 Sed alii contradicunt intelligentes hunc textum procedere in hoc speciali casu, quandò excommunicatus in Ecclesiam ingreditur ut audiat verbum Dei. Et ratio specialis est, ut facilius ad correctionem inducatur. Quod satis innuit littera hic *& eosdem ad correctionem inducas*; licitum est enim excommunicatis communicare ad finem, ut ad pœnitentiam reducantur, *c. Antecessor* 11. *q.* 3. *& c. cum voluntate infra*

7 *eodem*; & notant hic Butr. Abb. Mar. Soc. & Felin. omnes *in* 2. *not.* Sed extra hunc casum existimant excommunicato esse prohibitum ingressum Ecclesiæ per textum *in c. Perlectis* 25. *dist. & c. Cleros* 21. *dist.* ubi dicitur ad Ostiarium pertinere claves Ecclesiæ, ut fideles recipiat, excommunicatos & infideles respuat; & hoc tenet Raimund. in Summa hoc tit. §. *sed nunquid*, ubi dicit excommunicatos sive occultos, sive manifestos nullo tempore debere intrare in Ecclesiam; & concordat Goffred. hic & Asten. *lib.* 7. *de damn. excom. in princ.* vers. *Item Ecclesiam.*

Nec obstat si dicatur: Alius non debet excommunicatum occultum prodere, vitando eum in publico: ergò multò minùs idem excommunicatus debet prodere seipsum, quoniam non est simile, cùm non sit in potestate alterius excommunicatum corrigere: taliter eum vitando, sicut est in potestate sua seipsum corrigere & absolutionem impetrare, ut post glossam, Guillelmum Asten. & Joannem Friburg. formaliter hic dicit Henr. Boich. *post princ.* & in hoc videtur residere Host. *n.* 3. dum dicit. (Dissentatur enim hoc casu propter favorem animarum; & ita possunt intrare Ecclesiam: verbo tamen finito statim exeant & fugiant, quia nec licet eis Divina audire, ut notatur *in c. Quod in te*, §. 1. *supra tit. prox.*) & idem repetit in Summa *hoc tit.* §. *fin.* vers. *Sed nunquid*; & apertius Joan. Andr. *in d. c. Nuper* in verbo *Orando*, *n.* 5. *supra eodem*, ubi concludit excommunicatum non debere Ecclesiam ingredi, licet hic non celebrentur Divina: nisi causâ audiendi verbum Dei, ut hic sequitur Mar. Soc. *in c. Sacris in* 9. *principali articulo in* 17. *dubio*, *n.* 114. *& seq. supra eodem*, ubi dicit hanc esse regulam, ut excommunicatus extra casum prædicationis verbi Dei, non possit ingredi Ecclesiam: etiamsi intraret aliâ causâ quàm audiendi Divina, subdens hanc partem

8 esse de jure veriorem: licèt contraria sit æquior. Ergò adhæreo huic secundæ opinioni, tum quia cùm Ecclesia nihil aliud sit quàm cœtus & communio fidelium, *c. Legimus circa med.* 93. *dist. c. Maltæ* 1. *q.* 1. *c. Loquitur Dominus* 24. *q.* 1. sicut excommunicatus est à communione fidelium exclusus, *c. Nihil & c. Canonica* 11. *q.* 3. *c. Viduas* 27. *q.* 1. *& c. Tam Sacerdotes* 24. *q.* 3. ita conveniens est ut excludatur ab Ecclesia materiali ubi fideles Deum deprecaturi conveniunt, *c. Oratorium & c. seq.* 43. *dist. & c.* 2. *de immun. Eccles. lib.* 6. tum quia jura prælegata *in d. c. Cleros & c. Perlectis* generaliter & indistinctè arcent excommunicatos ab Ecclesia, nec apparent limitata nisi in casu prædicationis verbi Dei, ut hic in aliis: ergò stabimus regulæ *quia quod non mutatur &c.* l. *Sancimus*, *C. de testam.* l. *Ab ea parte*, *ff. de probat.* & notat glossa 1. *in fine in c. Inter hæc* 32. *q.* 2. tum denique, quia excommunicationis gladius nervus est Ecclesiasticæ disciplinæ 9
& ad continendos in officio populos valdè salutaris; ac si contemnatur, perniciem potiùs pariat quàm salutem, ut legitur *in c.* 3. *sess.* 25. Concilii Tridentini. Per hoc autem quod excommunicatus excluditur ab Ecclesia: censura magis formidatur, ob quam rationem amplectitur hanc opinionem & veriorem putat etiam Felin. hic *in princ.* & tutiorem Henr. Boich. *circa medium.* Neque hoc in odium excommunicati, sed ad
illius utilitatem & medicinaliter sancitum est, ut scilicet citiùs 10
resipiscat & spiritus ejus salvus fiat, *c. Multi* 2. *q.* 1. *c. Audi* 11. *q.* 3. *c. cùm medicinalis de sent. excom. lib.* 6. Rota *dec.* 35. incip. *si quis in causa*, *aliàs* 10. *n.* 2. *de sent. excom. in novis.* Procedit autem hæc conclusio etiam post Constitutionem Concilii Constantiensis, quæ incipit *Ad evitanda*, nam etsi per eam indulgeatur Catholicis ut communicare possint
cum excommunicatis non tantùm in Divinis Officiis, sed etiam 11
in administratione & perceptione Sacramentorum, exceptis tantummodò publicè denunciatis per sententiam & notoriis Clericorum percussoribus: non tamen per hoc ipsi excommunicati in aliquo relevantur, ut hic expressè cavetur in fine: undè quoad eos remanet antiqua prohibitio ingrediendi Ecclesiam etiam ex alia causa, quàm audiendi Divina, cùm non reperiatur immutata, l. *Præcipimus in fine*, *C. de appel. cum simil.* & de intellectu & robore prædictæ Constitutionis vide quæ scripsi latissimè *in c.* 1. *suprà de schismat.* Intelligo prædicta in excommunicatis majori excommunicatione, secus si
minori, quia non prohibentur Ecclesiam ingredi, argument. 12
cap. A nobis, *suprà de except. & cap. Qui studet*, *in fine*, 1. *quæstione* 1. & reprobatà Hugonis opinione, tenet Guillelm. *in cap. Is cui*, *infra eodem*, *lib.* 6. & Henr. hic *in princ.*

Secundò nota, Divini Officii appellatione non venire prædicationem verbi Dei, nam textus decidit primò excommunicatos & interdictos posse in Ecclesiam convocari ad prædicationem verbi Dei. Deindè subjicit limitationem, dummodò 13
nullum in eis Divinum Officium celebretur. Et sic sub illis verbis *nullum Divinum Officium*: licèt universalibus habitivis non includitur prædicatio. In contrarium est glossa in clem. *Quamvis* in verbo *Ad Divina*, *de foro compet.* ubi determinat Divinorum appellatione comprehendi etiam prædicationem verbi Dei, allegat *c. Inter cætera*, *suprà de off. Ord.* & pro glossa facit textus *in c. Perlectis*, §. *Ad Diaconum* 25. *dist.* ubi dicitur pertinere ad Diaconum prædicare Evangelium & Apostolum, concordat *c. In Sancta* 91. *dist. hic: Quos* (id est Diaconos) *ad prædicationis officium vacare congruebat.* Item pro glossa facit textus *in c. Adjicimus* 16. *q.* 1. ubi statuitur ut nullus præter Domini Sacerdotes prædicare audeat. Item prædicationis munus dicitur Episcoporum præcipuum esse à Concilio Tridentino *in c.* 4. *sess.* 24. & sic videtur actus Ordinis Sacri & consequenter comprehendi Divinorum appellatione: undè sicut quis suspenditur aliquandò ab officio Sacerdotali, *c. Sanè il secondo*, *suprà de offic. Deleg. & c.* 2. *eod. tit. lib.* 6. ita & à prædicationis officio, ut est textus in clem. *Cupientes*, *de pœnit.* Sed Doctores communiter tenent oppositum, quia nullo jure apparet prohibitum: 14
quominùs prædicandi munus delegari possit Clerico in minoribus Ordinibus constituto; & quamvis statutum sit ne quis prædicet nisi mittatur, ut *ad Roman.* 10. *c. Ad abolendam & c. Cùm ex injuncto de hæret.* non tamen reperitur statutum, ut mittendus esse debeat Sacro Ordine initiatus, ut plenè respondit Navar. *cons.* 7. incip. *An prædicare sit actus Ordinis Sacri in tit. de offic. jud. Deleg.* qui amplius putavit: licèt non benè, ut paulo post patebit, etiam merum laicum posse prædicare de licentia Sacerdotis & Clericorum *per c. Mulier* 15
23. *dist.* Et absolutè officium prædicationis non esse Ordini annexum, sentit etiam Silvest. in verbo *Suspensio n.* 1. dum dicit suspensionem quandoque fieri non ab Ordine, sed ab aliquo alio: puta ingressu Ecclesiæ, actu prædicationis & hujusmodi. Non obstat textus *in d. c. Perlectis & in c. In Sancta*, quia intelligi possunt de cantione vel lectione 16
Evangelii ad Missam, ut notat glossa utrobique & Navar. *ubi suprà*; & dixi *in c. Cùm contingat*, *suprà de ætat. & qual.* Item non obstat *c. Adjicimus*; & Concilium Tridentinum *in d. c.* 4. quia intelliguntur de prædicatione exercenda autoritate propriâ & ratione sui officii, quale non habent nisi Sacerdotes Curati & Episcopi. Quâ ratione Monachus etiamsi sit Diaconus vel Sacerdos simplex non habens Ecclesiam curatam, 17
non potest prædicare nisi de licentia Episcopi vel Sacerdotis 18
Curati, ut probatur *in d. c. Adjicimus*, *juncto* §. *Ecce*; at è converso Sacerdos Curatus etiam nondùm promotus ad Sacerdotium, potest & debet prædicare populo verbum Dei, sicut & Episcopus non consecratus qui prohibetur ea tantùm exercere quæ sunt Ordinis, non autem ea quæ sunt jurisdictionis vel officii, ut *in c. Transmissam & c. Quòd sicut*,
19 §. *Præterea de elect. & in c. Quamvis Corepiscopis* 68. *dist.* & hanc partem aliâs probavit Sacra Congregatio Concilii, articulo diligenter examinato, nam proposito dubio an officium solemnis prædicationis in Ecclesia posset simplici Clerico in Sacris minimè constituto ab Episcopo delegari. Die 23. Junii 1580. censuit munus prædicationis per Episcopum committi posse etiam Clerico qui non sit in Sacris Ordinibus constitutus. Dictum tamen fuit in S. Congregatione, laico committi non posse; & ita videbatur tota Congregatio sentire tum per allegata capitula *de hæret.* tum per Concilium Lateranense *sess.* 11 sub Leone X.

20 Concludo ergò prædicationem verbi Dei regulariter non venire Divinorum appellatione, ut hic probatur. Et propterea de illa nihil agitur *in tit. de celebr. Miss.* & Divinis Officiis, sed in titulo *de offic. Ord. ut in c. Inter cætera.* Undè suspensus à Divinis non intelligitur suspensus à prædicationis officio nec è converso, ut notat glossa in d. clem. *Cupientes* in verbo *Suspensi.* Quæ propterea advertit suspensionem ab officio prædicandi esse novam suspensionis speciem. Sic etiam quamvis suspensus à Divinis celebrando efficiatur irregularis, *c. Is cui*
21 *eod. tit. lib.* 6. *c. si quis Episcopus* 11. *q.* 3. Innoc. *in c. Cùm æterni* in verbo *Divinis*, *de sent. & re judic. lib.* 6. tamen secùs est in suspenso à prædicationis officio, ut notatur *in c. Cùm dilectus*, *de conjuct. in c. si celebrat. de Cler. excom. minist.* & in d. clem. *Cupientes de pœn.* & per Silvest. in ver.
22 *Suspensio*, *n.* 4. *in* 5. *q.* fallit si subjecta materia & identitas rationis aliud suadeat. Et ita intelligo glossam in d. clem. *Quamvis* in verbo *Ad Divina*, *de foro compet.* hic enim considerantur Divina respectu concursûs populi, ad hoc ut facta citatio ad expultores Episcoporum pervenire verisimiliùs præsumatur, ut legitur in textu & notat Joan. Andr. *in c. fin. num.* 5. in verbo *In Ecclesiis*, *suprà de clandest. desponf.* undè non mirum si appellatione Divinorum etiam prædicatio comprehenditur, quia non minùs ad Sacras conciones audiendas quàm ad Divina Officia fideles confluere consueverunt. Et adde Silvest. in ver. *Interdictum* 5. *n.* 5. vers. *Secundum* ubi dicit Divinorum nomine solùm venire ordinatum in Breviario & Missali.

23 Tertiò nota tria Sacramenta quæ administrari possunt tempore generalis interdicti. Primum est Baptismus. Et quamvis hic *& in c. non est*, *suprà de sponf.* exprimatur de parvulis habito respectu ad id quod est frequentius: tamen idem est in
24 adultis, ut *in c. Quoniam hoc tit. lib.* 6. Secundum est pœnitentia morientium; sed hodiè non tantummodò morientes, sed etiam viventes tam sani quàm infirmi ad pœnitentiam licitè admittuntur, ut *in c. fin. eod tit. & lib.* Hæc enim duo Sacramenta semper excipiuntur de quolibet interdicto, quia sunt Sacramenta necessitatis, *d. c. non est*, juncta glossa in
25 ver. *Baptismum parvulorum.* Et per pœnitentiam intelligitur, etiam Viaticum quod decedentibus conceditur, ut *in c. Quod in te supra tit. prox. hic* in illo verbo. *Per quod pœnitentiam morientibus non negamus: Viaticum etiam quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus ut nec ipsum decedentibus denegetur*; & notat glossa hic in verbo *Præter Baptisma.* Hæc
26 enim est regula à Canone tradita, ut nulli pœnitenti sit denegandum in morte Viaticum, *a Pœnitentes in fine* 5. *dist.* sed sanis tempore interdicti Eucharistia non conceditur, ut tenet glossa *in c. fin.* in verbo *Admittantur* & Abb. hic *in ult. not. n.* 4. & Navarr. *in Manual. c.* 27. *n.* 178. Tertium Sacramentum est Chrismatis. Et quamvis textus similiter exprimat
27 de pueris: tamen in adulti, ut *in d. c. Quoniam*; nam etsi hoc Sacramentum regulariter non fit necessitatis, est tamen complementum Baptismi, ut *in d. c. De his verò*, *de consecr. dist.* 5. & hic glossa fin. *Atque* ut Urbanus inquit *Epist.* 1. *ad omnes Christianos. c.* 7. *Omnes fideles per manûs impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur*, refertur *in c. Omnes*, *eâdem dist.* & notat glossa fin. hic & Host. *in fin.* in verbo *Ad confirmationem*, non quòd prima gratia per confirmationis Sacramentum conferatur & ante Confirmationem per Baptismum originale peccatum non deleatur, qui est perversus nonnullorum hæreticorum error, sed quia per Confirmationem Baptismalis gratia roboratur, ut explicat Suarez *tom.* 5. *disp.* 34.
28 *sect.* 2. *ad hoc c. Spiritus Sanctus de consecr. dist.* 5. Et eâdem ratione in die Cœnæ Domini permittitur consecratio Chrismatis: quæ ad Confirmationem & Baptismum est necessaria, ut *in d. c. Quoniam infra eodem*, *lib.* 6. & consecratio olei baptizandorum, ut per Navarr. *loco citato.* Sed Sacramentum Extremæ Unctionis denegatur, ut *in d. c. Quod in te*; &
29 notat hic glossa in verbo *Præter Baptisma*, Host. *n.* 4. in eod. verbo, Abb. *n.* 1. & reliqui Anton. de Butr. *in d. c. Non est vobis*, *suprà de sponsal.* & Silvest. in verbo *Interdictum* 5. *n.* 8. *in fine in* 7. *q.* De Matrimonio autem & Ordine dic, ut notatur per DD. *in d. c. Non est vobis* & per Silvest. *dict.*

q. 7. *n.* 9. vers. *Quinta exceptio* & vers. *Sexta est in Ordinum collatione.*

Ultimò nota hic. *Ferrariensis Cives*, *excommunicationis & interdicti sententiis sint ligati*; omnes Cives unius Civitatis, 30
pariter & simul posse non tantùm interdici, sed etiam excommunicari, prout hic notant Abb. *in* 4. *not. num.* 4. & Felin. *numero* 3.

Quæro, utrum Universitas excommunicari possit.

Ad evidentiam præmitto secundum Joannem Monachum & 31 32
Joannem Andream *in c. Romana*, *n.* 7. *infra eodem lib.* 6. Universitatem dictam esse ab universo & universum dici quasi in unum versum, cùm scilicet plures habent jus vel causam vertendi se in unum, ut faciant Universitatem, eò quòd reperiatur hoc ius concessum ab his qui super hoc jus habent, ut l. 3. *ff. de Colleg. illicit.* undè ut ipsi definiunt, Univer- 33
sitas est plurium corporum inter se distantium uno nomine specialiter eis deputato collectio, vel secundum Oldrad *cons.* 315. *circa istud.* Universitas est multorum in unum Congregatio eidem Capiti subjectorum, vel ut Roman. inquit *cons.* 400. *Quæritur n.* 9. est corpus quoddam quod ex multis invicem collectis conficitur, non autem ex una sola persona: licèt in una propter casus supervenientiam jus ejus conservari possit, ut l. *sicut ad fin. ff. Quod cujusque univers. nom.* & not. *in c.* 1. *suprà de elect. & in c. Gravem de postul. Prælat.* & quinque homines faciunt Universitatem Castri vel Villæ, 34
ut notat Bald. *in d. c.* 1. *n.* 8. *suprà* per textum in l. fin. *C. de testam.* ubi propterea infert ut si statuto caveatur, ut villa teneatur emendare damna commissa in suo territorio & in villa non sint quinque viri, id est patresfamiliæ non comprehendantur in statuto; sed glossa fin. in d. l. *sicut* tenet Uni- 35
versitatem posse constitui per tres; & eam sequitur Bartol. in l. *Prætor la seconda*, *n.* 1. *ff. de vi bonorum raptor.* & Universitatis nomine censentur Sinodus, Concilium, Cœtus, Conventus, de quibus Isidor. *in c.* 1. 15. *dist.* & sunt quasi sinonima seu idem importantia, Universitas, Communitas, Collegium, Corpus, Societas, ut dicunt Joan. Monach. & Joan. Andr. *in d. c. Romana*, nam *Communitas* dicta à *communi* & est *commune* compositum à *cum* & *munium*, id est officium 36
quasi Communio plurium in unum officium, *cap. Consulti*, *suprà de procur.* ut quia habent arcam communem, sigillum commune & unum Rectorem & similia, arg. *c. Dilecta*, *suprà de except. Prælat.* notat Bald. *in c. Cùm omnes*, *num.* 36. *de Constit.* & dixi *in d. c.* 1. *de elect.* Collegium autem dicitur quasi in unum collectum & est Societas Collegarum in uno honore positorum secundum Joannem Monachum & Joannem Andream, ubi suprà. Vel ut dicit Prob. *in eod. c. Romana*, 37
n. 6. Collegium est collectio plurium corporum rationabilium constituens unum corpus repræsentatum: omne tamen Collegium est Universitatis, sed non è contra, ut l. *Omnibus*, *ff. ad Trebel.* & notat Bald. *in c. Tertio loco*, *num* 3. *suprà de probat.* Et hoc potest dici Capitulum de quo per Joannem 38
Andream & Doctores *in c. Capitulum*, *suprà de rescript.* Et Episcopus cum Capitulo faciunt unum corpus cujus Episcopus est caput, Canonici membra, *c. Novit suprà de his quæ fiunt à Prælat.*

Quibus præmissis, quæstio proposita duas habet inspectiones. Prima est, an Universitas excommunicari possit licitè. Secunda est, an excommunicari possit validè: ita ut sententia excommunicationis, quamvis ferri non debeat: tamen si feratur, liget & tenenda sit.

Circa primam inspectionem, ut videtur expedità per Constitutionem Innocentii IV in dicto cap. *Romana*, §. *In Universitatem*, *de sentent. excommunicat. lib.* 6. ubi disertis verbis prohibetur ferri sententia excommunicationis in Universitatem vel Collegium, jubeturque promulgari in illos duntaxat de Collegio, quos culpabiles esse constiterit. Undè cùm de hoc hic sit casus apertus, frustrà versantur, qui in dubium revocant, an Universitas possit excommunicari; cùm præsertim Constitutio illa rationi innitatur sanctæ quæ in littera exprimitur hic: *Volentes amicorum periculum vitare, quod exindè sequi possit, cùm nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri.*

Et confirmatur, quia excommunicationis pœna gravissima 39
est, imò nulla major in Ecclesia Dei, *cap. Corripiantur*, 24. *qu.* 3. *cap. Absit*, 11. *quæst.* 3. separat enim à Deo, *cap. Certum*, 24. *quæst.* 3. Ab Ecclesia fidelium removet *c. Omnis*, *& c. seq.* 11. *qu.* 3. tradit Satanæ, *c. Audi* & æternam damnationem inducit, *c. Nemo Episcoporum eodem caus. & qu.* Undè Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. 40
artic. 1. *qu.* 2. ad tertium post Magistrum Sententiarum docent excommunicatum triplex incommodum incurrere, quia privatur gratia Dei & protectione ejus speciali & traditur Diabolo corporaliter & spiritualiter. Quamobrem cùm tot & tam gravia mala per excommunicationem inferantur, ad vitandum periculum ferendi innoxios providè sanctum est, ut censura hujusmodi feratur tantummodò in personas culpabiles de Universitate, non autem in ipsum corpus Universitatis vel Collegii.

si accipiatur, ut quid abstractum & segregatum à singularibus personis, ut ad sensum patet.

71 Quin imò hoc modo sumpta Universitas non modo non est capax excommunicationis, sed nec interdicti. Textus est, ni fallor, sic clarus in *cap. Si sententia, infra eod. lib.* 6. ubi interdicta civitate, vel populo fit resolutio in singulares personas. Et redditur ratio, ne alioquin sententia effectu careat, cùm Divinorum auditio & Sacramentorum perceptio populo, ut universis non competant: ergò inanis est sententia interdicti lata in Universitatem, ut est quid præscindens à singularibus personis: quòd clariùs patebit ex dicendis infrà *num.* 73. *& seq.*

72 Alio modo accipi potest Universitas pro singularibus personis omnibus collectivè, ita ut cùm controvertitur an Universitas excommunicari possit, hoc sit quæstione in singuli de Universitate possint collectivè omnes & universaliter excommunicari, sive dicatur, excommunico totam Universitatem, vel Collegium, sive omnes de Universitate vel Collegio, hæc enim non differunt secundùm Silvest. *ubi supra.* In quibus terminis loquitur dict. §. *In Universitatem*: non enim prohibet, ut multi putarunt, quominùs excommunicari possit Universitas, ut est quid abstractum & præscindens à singularibus personis, quia huic abstracto non congruit ratio illa periculi animarum in textu expressa, sed loquitur de Universitate existentes, quæ possunt esse innoxiæ & ideò non debent excommunicationis sententia irretiri, ut ibi declarat Franc. *n.* 3. *v. Loquitur enim iste textus*: quando profertur in Universitatem animo ligandi singulos; & Fe-
73 lin. *cap. Delecta num.* 1. *supra de except.* In materia enim, cujus corpus non est capax, interdictum corporis respicit singulos, ut inquit Joan. Andreas in dict. *cap. Romana, num.* 2. *per dict. cap. Si sententia, infra eodem lib.* 6. Un-
74 dè ut dicebat Innocent. in dict. *cap. Romana, num.* 3. *vers. Ex isto loco*, & post eum Joan. Andr. dict. *num.* 2. si litteræ impetrentur contra Capitulum, ut cogatur ad alicujus receptionem, Delegatus compellet singulos Canonicos ad receptionem ipsius, licèt litteræ tantum contra Capitulum, & non contra singulos Canonicos sint impetratæ; & hoc est ea ratione, quia mandatum factum Capitulo, ut aliquid faciat, intelligendum est, ut Canonici & alia membra Capituli illud faciant: *cap. Pro illorum, supra de Præben.* quia Capitulum, quod est nomen intellectuale & res incorporalis nihil facere potest, nisi per membra sua.

75 In Universitate autem hoc secundo modo considerata credimus esse distinguendum inter Papam & Prælatos inferiores. Et quidem à Papa ambigendum non est, quin Universitas, Collegium, Senatus, & hujusmodi excommunicari possint. Ratio est, quia prohibitio Innocentii in dict. *cap. Romana*, §. *In Universitatem, infra eod. lib.* 6. est juris merè po-
76 sitivi, cùm nulla ratio naturalis, aut Divina repugnet, quin personæ de Universitate, si omnes sint culpabiles, simul, & collectivè excommunicari valeant sub nomine Universitatis: quid enim interest, inspecto jure naturali & Divino, an sententia excommunicationis feratur in omnes de Collegio, an in Collegium? Jure autem veteri hoc non erat prohibitum, ut ostensum est suprà *numer.* 52. At Romanus Pontifex prædecessorum suorum Constitutionibus non adstringitur, cùm sit supra omne jus humanum positivum, *cap. Proposuit, de conc. præben.* §. *His ita,* 25. *quæst.* 1. ubi dicitur: *Sacrosancta Romana Ecclesia jus & autoritatem Sacris Canonibus impertitur, sed non eis alligatur: habet enim jus concedendi Canones, utpote quæ caput est & cardo omnium Ecclesiarum, à cujus regula nemini dissentire licet: ita ergò Canonibus autoritatem præstat, ut seipsam non subjiciat eis*: Hæc ibi Undè Constitutio Innocentii non ligat successores, tam ex defectu voluntatis, quàm potestatis; textus est singularis in *cap. Innotuit,* §. *Quamvis autem, supra de elect.* ibi: *Cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum; imò eadem potestate functuris, cùm non habeat imperium par in parem.* Et docet S. Thom. *quodlib.* 4. *art.* 13. *& in* 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *ad* 3. Et in terminis prædictæ prohibitionis Innocentii tenet Silvest. *in v. Excommunicatio, primo, n.* 10. *v. Si autem Papa excommunicet*, qui non subjicitur dict. *cap. Romana* & Dominus meus Joan. Franciscus Fagnanus *in præcitato libello de justit. & validit. censur. part.* 5. *de censur, fol.* 136. *vers. Respondetur Ponti-*
77 *ficem juri positivo*, quod habetur in dict. *cap. Romana*, non subesse. Et huic sententiæ observantia etiam subsecuta autoritatem contulit temporibus nostris, ut in *eodem libello*,
78 *dict. par.* 5. undè temerarium esset hoc ampliùs in dubium revocare. Nam observantia & consuetudo Romanæ Ecclesiæ prævalet autoritati cujuscumque Doctoris, ut inquit Sanctus Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 12. undè *art.* 2. docuit contra autoritatem Romani Pontificis nec Hieronimum, nec Augustinum, nec alium Sacrum Doctorem suam sententiam defendere; & eum refert & sequitur Turrecr. *in cap.* 1. *dist.* 20. Atque ita non obstat, quod dixit Augustinus de excommunicatione in multitudinem non ferenda præter ea, quæ dicta sunt suprà *numer.* 57. Hæc de Summo Pontifice.

Cæterum inferioribus Prælatis existimo absolutè prohibi- 79
tum esse excommunicationis sententiam ferre in Universitatem, vel Collegium: nam etsi possibile sit omnes de aliqua Communitate deliquisse, tamen raro hoc contingit & jura adaptantur ad frequentiùs accidentia, *leg. Nam ad ea, ff. de legib.* Ergò standum est generali prohibitioni Innocentii in dict. *cap. Romana,* §. *In Universitatem, infra eodem lib.* 6. licèt in aliquo speciali casu omnes & singuli de Universitate deliquerint. Quam rationem ponit Richard. *in* 4. *distinct.* 18. *quæst.* 5. *artic.* 3. & post eum Felin. in *cap. Dilectæ num.* 1. *vers. Aliam rationem, supra de except.* & Philipp. Prob. Ad Monach. in d. *cap. Romana, num.* 5. *eodem vers. Prætereà textus in dict.* §. *In Universitatem*, non 80
fundat suam prohibitionem in eo, quod in Universitate actu reperiantur innoxii, sed in eo, quia potest contingere ut reperiantur: atque ita se fundat in sola possibilitate, ut sic eligatur pars tutior & periculum animarum vitetur. Et quia semper est possibile, ut in communitate reperiatur aliquis, qui delicto non consenserit; proptereà nullo casu ab inferioribus à Papa tota Communitas ferienda est anathemate: non enim est novum in jure, ut prohibitio generaliter fiat ad cautelam eorum, quæ possunt contingere, ut *cap. Dixit Dominus,* 32. *quæst.* 1. *l. Divortio, ff. de negot. gest. cap. Licèt, supra de elect. cap. Ad Aures, de tempor. ordinat. cum concord.* in proposito adductis per gloss. in dict. §. *In* 81
Universitatem in ver. Esse potest & Hostien. *num.* 5. *in eodem verb.* Et hoc apertè sentit D. Thom. *in distinct.* 18. *quæst.* 2. *artic.* 3. *quæst,* 2. ait enim: *excommunicari non debet aliquis, nisi pro peccato mortali; peccatum autem in actu consistit; actus autem non est Communitatis, sed singularium personarum, ut frequenter*, & ideò singuli de Communitate excommunicari possunt, non autem ipsa Communitas: quamvis quandoque actus sit totius alicujus multitudinis, ut quando multi navim trahunt, quam nullus trahere posset, non est probabile, ut aliqua Communitas ita tota ad malum consentiat, quin aliqui sint dissentientes. Et quia non est Dei, qui judicat omnem terram, ut con- 82
demnet justum cum impio, ut dicitur Gen. 18. Ecclesia, quæ judicium Dei imitari debet, satis providè statuit, ut tota Communitas non excommunicetur, ne collectis zizaniis simul eradicetur & triticum. Servent ergò Episcopi Constitutionem Innocentii, sicut tenentur, quia sunt custodes 83
Canonum, *cap. cum quibus,* 24. *quæst.* 3. & debitores omnes sacras regulas custodire, *cap. Cum simus,* 9. *quæst.* 3. nec possunt institutionis Apostolicæ decreta in totum, vel in partem aliqua ratione convellere, vel mutare, *cap. Institutionis,* 25. *quæst.* 1. plenè Archid. in *cap. Licèt canon. num.* 3. *vers. Et ibi assertive dixit, de elect. lib.* 6. Federic. de Sen. *cons.* 17. *Quæstio talis est, per totum,* Petr. de Anch. *in repet. cap.* 1. *num.* 188. *vers. In contrarium & num.* 190. *vers Accidit his utilis quæstio, supra de Const.* & dixi latissimè in *cap. Cum dilectus, de temp. ord.*

Præsertim verò, quia nulla ratio cogere potest Episco- 84
pum in ferendam sententiam excommunicationis in ipsam Universitatem vel Collegium cùm circa transgressionem prohibitionis Innocentii possit habere intentum dicendo: *Excommunico Priores & omnes de tali Collegio qui parere noluerunt vel mandato meo rebelles*: Hoc enim nonobviat Decretali Innocentii & licitè fieri potest, ut docet Host. *in summ. titul. de contumacia,* §. *final. vers. Ergò si constat* & allegat in cap. *Proponi, supra de Cleric. excommunic. Ministran. & c. per illorum, de præben.* & idem firmat in d. c. *Romana, n.* 7. *in verb. Innoxios*, & hîc etiam Lap. Gemin. & Anchar. quos sequitur Franc. in gloss. *final. in fine*, & Philipp. Prob. *num.* 9. & Felin. in cap. *Dilectæ in Christo, n.* 1. *supra de except.*

Nec obstat, si dicas cum Silvest. *in verb. Excommunicatio* 1. *n.* 10. idem esse excommunicare totum Collegium vel omnes de Collegio. Etenim hoc debet intelligi si excommunicentur omnes de Collegio simpliciter; secùs si omnes de Collegio qui fuerint mandato rebelles vel culpabiles, prout loquitur Host. hîc enim modus multum differt ab excommunicatione simpliciter lata in Collegium. Ratio differentiæ est, quia quandò excommunicantur omnes de Collegio, qui fuerunt culpabiles nullum subest periculum irretiendi innoxios; & sic cessat ratio prohibitionis d. §. *In Universitatem.*

Secùs est quandò excommunicatur ipsum Collegium vel 85
Universitas delinquens; quia stant simul, ut Collegium dicatur deliquisse & tamen aliqui de Collegio reperiantur innoxii, ut contingit quandò delinquit major pars Collegium deliquisse dicitur, *leg. Quod major, ff. ad municip.* Oldrad. *consil.* 315. *circa istud. num.* 4. plenè Ancharan. *consil.* 315. *circa istud, n.* 4. plenè Anchar. *consil.* 158.

Ex narratis, n. 12. *& seq.* Host. in d. c. *Romana, num.* 9. & ita in excommunicatione Collegii seu Universitatis semper viget ratio periculi animarum in textu considerata quæ non viget in excommunicatione omnium de Collegio qui fuerunt culpabiles, alia est enim causa Capituli, alia Canonicorum, §. *Qui manumittitur,* 12. *quæst.* 2. Innocent. in d. cap. *Romana, num.* 2. *in ver. Culpabiles*, & Host. *n.* 11. *in eodem verb.* Federic. de Sen. *cons.* 15. *in princ. ver.*
86 *Prætereà aliud*, & aliud delictum Universitatis vel Capi-
87 tuli, aliud singulorum & latè deducit Rota, *decis.* incipien. *Citatis Decano cum Capitulo, de dolo & contumac. in antiquior.* ubi proptereà resolvit Canonicos singulares citatos etiamsi fuerint contumaces, non posse excommunicari pro Capitulo non comparente: ubi decreta fuit citatio contra Decanum & Capitulum. Et idem dixit *decis.* 315. incipien. *Nota quod ubi mandamur citari Decanus & Capitulum; alias* 1. *de sentent. excom. in antiquis.*

88 Circa secundam inspectionem an scilicet excommunicatio in Universitatem lata liget & timenda sit; si quidem feratur à Summo Pontifice non est dubitandum quin liget omnes de Universitate, quia ipse non subjacet prohibitioni juris positivi, d. cap. *Romana,* §. *In Universitatem, infra eodem lib.* 6. ut latè ostensum est suprà *n.* 65. *& seq.* Quin imò hujusmodi sententia ligantur etiam innoxii, clarè deducitur
89 ex littera dicti, §. *In Universitatem*, dum prohibet excommunicari Universitatem vel Collegium, ne irretiantur innoxii. Ergò circumscripta illa prohibitione, cui non sub-
90 jacet Romanus Pontifex, etiam innoxii & non culpabiles per hujusmodi excommunicationem irretiuntur, intellige quoad Ecclesiam; secùs quoad Deum, cujus judicium nec fallit, nec fallitur, *c. A nobis, il secondo, supra eodem*, & ita tenet & declarat glossa in d. §. *In Universitatem, in verb. Irretiri*, & Joan. Andr. & Franc. uterque *n.* 3. *in eodem verb.* Item intellige quoad personas capaces excommunicationis, nam infantes vel furiosi non ligantur, etiam quoad
91 Ecclesiam. Nec mirum, quia excommunicari quis non potest nisi pro gravi contumacia & culpa mortali, *c. Nemo* 11. *qu.* 3. sed tales non possunt delinquere, nec mortaliter peccare, *ut in c.* 1. *&* 2. *supra de delict. puerorum.* Ergò nec ligari excommunicationis sententiâ, ita Mar. Socin. in cap. *Mulieres. n.* 41. *supra eodem.* Ecclesia enim non potest
92 per excommunicationem excludere à regno Dei, nisi indignos, qui per peccatum mortale charitatem amiserint ut per Divum Thomam *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. *articulo* 1. *qu.* 3.
93 Sin autem excommunicatio in Universitatem feratur ab inferioribus à Papa, duæ sunt opiniones. Prima est Host. Joan. Monach. Archid. & Franc. quorum meminit glossa *in d. c. Romana,* §. *In Universitatem* in verbo *Penitùs infra eodem lib.* 6. existimantium sententiam non tenere; & idem Archid. *in c. sicut in glossa* 2 7. *q.* . Philip. Franc. *in d.* §. *In Universitatem, n.* 2. & Philip. Prob. *in addit. ad Monach. n.* 12. Felin. *in c. Dilectæ in Christo, n.* 6. *suprà de except.* ubi etiam allegat Richard. *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 5. *art.* 3. & Rotam *dec.* 1. *de dolo & contumac. in antiquioribus* quam retuli suprà *num.* 87.
94 Fundatur principaliter hæc opinio in verbis d. §. *In Universitatem hîc: penitùs prohibemus* quæ dicuntur potestatis privativa, ut notat Joannes Andreas *in c. unico, n.* 2. *de postul. Prælat. lib.* 6. *hîc penitùs*; ac si dicat ipso jure & sine exceptionis ope; ideòque hujusmodi excommunicationis sententia dicitur ipso jure nulla, tanquam à non suo judice lata; *c. At si Clerici, suprà de judic. cum simil.* & ita Host. *in d. c. Romana n.* 4. exponit verbum *penitùs prohibemus*, quasi dicat in hac parte potestatem omninò subtrahimus. Et si in hoc casu de cætero lata sententia nulla erit, arg. *c.* 2. *de verb. signif. lib.* 6. & idem dixit Joan. Monach. & alii præallegati. Secùs si diceretur proferre non præsumat, in quibus terminis secundum Host. loquitur textus *in c. Romana,* §. *Officiales, de Offic Ord. lib.* 6.

Prætereà ut post Joan. Andr. advertit Franc. in d. §. *In Universitatem, n.* 2. vers. *Et ex istis verbis liquet hîc, est fortior prohibitio quàm in d.* §. *Officiales*, cùm illic sit vera persona & etiam materia capax & apta ad recipiendum hanc pœnam: licèt modus non sit aptus; at secùs est in Universitate, ut mox dicitur. Deindè pro nullitate sententiæ adducitur ponderatio, de qua suprà, *numero* 64. Quia Universitas non est materia capax impressionis excommunicationis, cùm sit persona ficta & intellectualis sine anima & Baptismo.

95 Nec dicatur: excommunicatio lata in Universitatem referenda est ad singulos de Universitate: siquidem si hoc esset, sequeretur absurdum, ut etiam puer unius diei & absentes ligarentur, ut *in d. c. Romana*, considerant Innoc. *n.* 1. in verbo *In Universitatem*, Host. *n.* 8. Joan. Monach. *n.* 10. &
96 Joan. Andr. *n.* 9. *in fine.* Item secundum glossam *in c. sicut vir* 7. *q.* 1. hinc sequeretur aliud absurdum, nam mortuis omnibus de Capitulo excommunicato & aliis substitutis est idem Capitulum, ut l. *sicut*, §. *fin. ff. Quod cujusque Universitatis nom.* ergò adhuc esset excommunicatum, si priores Canonici non fuissent absoluti. Quod an sit verum quærit Bart. in l. *Inter stipulantem,* §. *Sacram in fine, ff. de verb. oblig.* & in l. *Quod in rerum,* §. *fin. de legat.* 2. nihil tamen decidit, sed remittit ad Canonistas *in cap. Adversus, suprà de immun. Eccles.* & Innoc. *in c. Gravem supra eodem*: quos videas; & glossa *in capite si habes* 24. *quæstione* 3. & quod notatur *in capite si sententiæ, eodem titulo in* 6. & Marianus Socinus *in cap. Nulli, in* 7. *principali articulo, quæst.* 3. *suprà eodem.*

Et confirmatur ex motivo Saliceti *in cons. schismatis*, edito 97
per Urbanum VI. incip. *Factum aliàs de Curia Romæ transmissum in* 23. *col.* relati à Felin. *in c. Dilectæ, num.* 2. *col.* 2. vers. *Et illum paragraphum, suprà de except.* videlicet præsupposito genere non inducibili incapaci in suâ generalitate, non sit distributio vel diffusio in ejus species, ut illæ intelligantur per se deductæ, undè excommunicatâ Universitate & sic genere incapaci non sunt excommunicati singuli, licèt excommunicabiles.

Ac postremò si teneret excommunicatio, non esset provisum periculo animarum cui obviare voluit textus in d. §. *In Universitatem*, ut considerant Richar. de Mediavilla & Felin. *locis citatis.*

Addit Franciscus Bottinus *in d. c. Romana*, relatus hîc à 98
Joanne Andrea *n.* 7. vers. *Et idem Franciscus*: hoc esse privilegium Universitatis, contra quod sententia lata non tenet, ut *in c. Quia cunctis. de concess. præb. lib.* 6. *& in c. Volentes, de privil. eod. lib.* & sequitur Philip. Franc. in d. §. *In universitatem n.* 2.

Non obstat illud generale *si non valet ut ago: valeat ut valere potest*, de quo *in c. unic. de despons. impub. lib.* 6. quoniam intelligi debet, nisi sequatur inconveniens, ut hîc Hoc autem etiamsi per talem sententiam ligarentur singuli de Universitate, contingeret unius diei puerum vel absentem ligari: quod esset absurdum, ut dictum est suprà proximè *n.* 95. undè agere in singulos in hoc casu, non est posse, cùm potentia sit de genere bonorum secundum Philosophum. Et proptereà illud possumus quod commodè possumus, l. *Nepos Proculo, ff. de verb. signif.* & quod de jure possumus, *c. Nisi cùm pridem,* §. *Personæ verò*; & hîc glossa in verbo *Non oportuerit, suprà de renunc. cum concord.* de quibus per Prob. *in d. c. Romana, n.* 10. *in fine* in verbo *Bonorum & n. seqq.* Et ita ad hanc objectionem respondent hîc Joannes Monachus & Joannes Andreas *num* 5. *in fine*, vers. *Nam si referatur*; & Francus in §. *In Universitatem, n.* 3. vers. *Nec obstat si diceretur.*

Item non obstat quòd etiam sine culpa ligari quis possit 100
sententiâ excommunicationis, ut videtur deduci ex d. §. *In Universitatem,* §. *Innoxios*, eò quòd sententia Pastoris sive justa sit, sive injusta, semper timenda est, *c.* 1. & §. *cùm ergò* 11. *q.* 3. Etenim ut respondet Archid. *in d. c. Romana n.* 101
6. Hoc verum est, quandò lata est per Pastorem & Judicem ordinarium; & in talem qui etiamsi sit sine culpa: tamen culpam committere potuit pro qua excommunicatus est, sicut si esset doli capax; verùm si nec culpam commisit nec committere potuit ut infans: tunc non ligat nec timeri debet; sicut in simili si excommunicetur notoriè eunuchus, eò quòd ex Moniali filium generaverit prætextu talis excommunicationis vitari non debet: licèt in sententia expressum non fuerit eum esse eunuchum, cùm culpam pro qua fuit excommunicatus, nec commiserit nec committere potuerit secundum Archidiaconum.

Si autem excommunicatio in Universitatem promulgata, referenda esset ad singulos, ligaret etiam infantes: quod est absurdum; & consequenter qui excommunicat Universitatem, non intendit irretire singulos, sed corpus ipsum Universitatis: quod est impossibile, cùm sit sine anima & Baptismo ut ex dictis patet.

Contrariam opinionem, id est sententiam excommunicationis 102
latam in Universitatem esse validam & ligare singulos de Universitate doli capaces, tenet Bernardus & post eum glossa *in d. c. Romana,* §. *In Universitatem* in verbo *Penitùs hoc tit. lib.* 6. & sequuntur hîc antiqui, teste Felino *in c. Dilectæ in Christo, n.* 6. *suprà de except.* Idem tenet Anton. de Butr. *in c. unico, n.* 6. *suprà de litis contest.* ubi ait. Olim excommunicabatur Capitulum, hodiè standum contrario, ut in d. §. *In Universitatem*; si tamen feratur, excommunicatio etiam hodiè tenet, ut hîc Petrus de Anchar. *in d. c. Romana, n.* 4. in verbo *Prohibemus*, ubi dicit eo verbo non obstante, sententiam latam tenere: licèt sit injusta. Et idem secundum eum tenet Lap. Abb. Et proptereà in simili sententia excommunicationis lata contra Constitutionem, *c. Sacro, supra eodem & c. Cùm medicinalis, eod tit. lib.* 6. non est nulla secundum Bernard. Host. & alios: dummodò feratur ab Ordinario, ut in d. §. *In Universitatem & in c. Sententia Pastoris*, ut hîc per Archid. in verbo *De hoc* 11. *q.* 3. secùs si feratur à Delegato, quia tunc est nulla secundum Anchar. qui de hoc remittit ad notata per Archid. *in c. Cùm in illis, de præb. lib.* 6. *& in c.* 1. *de*

offic. Deleg. eod. lib. subdens hæc esse verba ipsius. Et ejusdem sententiæ videtur esse Innoc. *in c. Capitulum*, n. 1. in verbo *Appellationem*, ubi tenet in casu illo sententiam excommunicationis latam in Capitulum non solùm fuisse validam, sed justam. Et hanc partem tanquam tutiorem amplectitur etiam Dominus meus Joannes Franciscus Fagnanus *in eodem Libello de Institut. & validitat. censur. Pauli V. part.* 5. *de censur. fol.* 137.

103 Doctores pro hac sententia nihil adducunt, sed simpliciter dicunt illam esse tutiorem. Probari tamen potest hoc præcipuo fundamento, nam etsi actus gestus contra prohibitionem legis sit ipso jure nullus : etiamsi lex ulteriùs non procedat ad limitationem actûs, ut l. *Non dubium*; & hìc notant Bart. Bald. & Legistæ, *C. de Legibus*, quæ est canonizata *in c. Imperiali* 25. *q.* 1. tamen hoc habet locum duntaxat si eodem contextu lex tribuat potestatem faciendi actum illum & præscribat conditiones & modificationes, prohibendo ne aliter fiat : tunc enim recipitur potestas qualificata seu modificata; & ideò actus non servatis modis præscriptis à lege, redditur nullus ex defectu potestatis. Secùs verò si lex conditiones præscribat & prohibitionem faciat ei qui priùs potestatem vel jurisdictionem habebat, quia tunc actus contra legis prohibitionem gestus sustinetur in vim potestatis præexistentis : licèt transgrediens sit puniendus; & sententia est injusta; sed non est nulla. Hæc est singularis theorica glossæ in clem. 1. in verbo *Inhibentes* verf. *Sed quæro, de jure patron.* quam sequitur Petr. de Anchar. *in c. Statutum*, § *fin.* verf. *Adverte, de rescript. in* 6. Abb. *in c. Ex parte*, n. 5 *suprà de Constit.* Roman. *cons.* 203. *Quoad primum*, n. 7. sed Episcopi & locorum Ordinarii ante prohibitionem Innoc. *in d. c. Romana* habebant potestatem excommunicandi Universitatem vel Collegium, ut probatum est suprà *n.* 52. ergò excommunicatio lata in Universitatem contra prohibitionem non est nulla, licèt sit injusta. Et hanc differentiam post Archid. optimè agnovit Petr. de Anchar *in d. c. Romana*, n. 4. in verbo *Prohibemus*, dum dixit excommunicationem tenere, non obstante prohibitione hujus textûs, si lata fuerit ab Ordinario & Pastore. Nimirum quia facultas excommunicandi quam priùs habebat, non fuit ei per illam prohibitionem adempta, secùs verò si feratur à Delegato, qui eodem contextu accipit jurisdictionem restrictam & modificatam ad terminos ejusdem prohibitionis.

104 Et hanc partem arbitror esse amplectendam, quia cùm in hoc articulo adsint utrinque graviorum Canonistarum autoritates & rationes suasibiles atque ita versemur in concursu duarum opinionum probabilium : ex præcepto eligenda est opinio tutior, propter periculum animæ, ut latissimè probavi *in cap. Ne innitaris, suprà de Constitut.* & in materia excommunicationis, docet Sanctus Thomas, *Quodlibet* 4. *libro* 14.

105 Non obstat quòd verba illa *penitùs prohibemus* quæ habentur in d. §. *In Universitatem*, sint potestatis ablativa : siquidem nullibi hoc jure probatur, sed tantummodò fuit intellectus Hostiensis & sequacium contra quos stat autoritas glossæ & aliorum quos retulimus suprà *n.* 102. dum enim tenent sententiam excommunicationis latam in Universitatem valere, non obstante prohibitione hujus textûs, in necessariam consequentiam tenent per illa verba non esse adempram excommunicandi potestatem, aliàs enim sententia esset nulla ex defectu potestatis, ut *in capite At si Clerici, de judic. & in lege ultima*, *Cod. si à non compet. jud. cum multis similibus.*

106 Non obstat quòd Universitas tanquam persona ficta sine anima & Baptismo non sit materia capax excommunicationis, nam hoc procedit si Universitas accipiatur in abstracto, præscindendo à singularibus hominibus; secùs verò si accipiatur pro singularibus personis omnibus collectivè, ut diximus suprà *n.* 60. Hoc enim modo sumpta Universitas nihil aliud est quàm singuli homines qui sunt hìc, ut inquit Petrus de Anchar. *cons.* 158. *Ex narratis*, *n.* 22. *ad fin.* post glossam in l. *sicut*, §. *si quid* in verbo *Non debetur*, *ff. Quod cujusque Univers. nomine*; & notat Bartolus in lege *Aut facta*, §. *Nonnunquam*, *num.* 3. *ff. de pœn.* dicens hoc tenere omnes Philosophos & Canonistas, qui tenent totum realiter non differre à suis partibus & subdit eos verum dicere, si loquamur realiter, verè & propriè : licèt secùs sit secundum fictionem juris.

107 Undè egregiè Imol. *in c. Capitulum penult. col. de rescript.* dicit valere excommunicationem, si constet excommunicantem utentem verbo collectivo, vel excommunicare singulos, ut res potiùs valeat quàm pereat, *cap. Abbate*, *infrà*, *de verborum significat.* & sequitur Felinus *in cap. Dilectæ in Christo*, n. 1. *col.* 2. verf. *Dixit etiam egregiè Imola suprà de except.*

108 Quin imò id constanter tenendum videtur, nam ridiculum esset ut judex intenderet sententiâ excommunicationis ligare corpus illud phantasticum seu imaginarium : quod est nomen juris in abstracto, sicut homo in communi non capax parentelæ, ut inquit Feder. de Sen. *cons.* 15. *Quæstio talis in princ.* Hoc enim modo posset excommunicari etiam chimæra & Hippocentaurus, quotiescumque autem aliquis actus fit contra Universitatem, qui non potest applicari Universitati, ut est excommunicatio quæ non afficit nisi animam baptizatam tunc applicatur singulis personis, *c. si sententia in fine, de sent. excom. lib.* 6. Feder. de Sen. *d. cons.* 25. *n.* 4. verf. *Nam quandò.* Et hoc intendit Host. *in c. significaverunt* in verbo *contra Capitulum*, *n.* 1. *&* 2. *suprà de except.* dum dixit impossibile juris esse, ut Capitulum & Universitas excommunicetur, nisi intelligatur Capitulum, id est singuli de Capitulo, facit textus optimus, junctà glossâ *in capite Præsentium*, *De testibus.* Nam cùm textus hìc dicat juramentum esse recipiendum in animas Conventuum : Glossa exponit illud verbum, *Conventuum* : id est singulorum de Conventu, quia inquit, Conventus sicut Universitas non habet animam.

Nec urget explicatio, de qua suprà *num.* 95. Quòd si 109
sententia excommunicationis lata in Universitatem, referenda esset ad singulos de Universitate : sequeretur inconveniens, ut tali sententiâ ligaretur etiam puer unius diei, quoniam negatur hæc consequentia, nam etsi possibile sit ut tali sententiâ irretiantur innoxii, ut probat littera *d. c. Romana*, §. *In Universitatem*, *infra eodem*, *lib.* 6. Nihilominùs hoc intelligi debet de his tantùm qui quamvis sint sine culpa : tamen culpam committere possunt; & ita procedit ille textus, dum dicit *quia nonnunquam contingeret &c.* non autem de his qui nec sunt nec possunt esse culpabiles, ut declarat Archid. *in d. c. Romana*, *n.* 6. & dictum est suprà *n.* 101. & probatur apertissimè, nam excommunicatio si feratur in singulos de Universitate : valida est secundum omnes hìc & *in d. c. Romana*; & tamen non ligat infantes. Item tenet excommunicatio lata à Summo Pontifice in Universitatem, ut fusè probatum est suprà, *n.* 75 *&* 88. & tamen per eam non ligantur qui doli non sunt capaces, ut dixi *n.* 91. ergò 110
non est bona consequentia : excommunicans Universitatem, intendit excommunicare singulos de Universitate; & sic ligat singulos : ergò ligat etiam puerum unius diei, quia dispositio quantumcumque generalis, semper recipit sanum intellectum, ut restringatur ad personas habiles & capaces, *c. unico*, *de ætat. & quol. lib.* 6. Dec. *in c. Cùm omnes in* 2. *lect. n.* 2. *suprà de Constit.* Jas. *in l.* 2. §. *Præter*, *n.* 3. *ff. qui satisd. cogan.* Item restringi debet ad id quod est possibile, arg. *c. Erit autem lex*, 4. *dist.* at non est possibile, ut infans unius diei anathemate innodetur, ut ostensum est supra eodem, *numero* 91.

Non obstat motivum Saliceti, de quo suprà *n.* 97. nam 111
responsio patet ex dictis *n.* 73. *&* 108. ubi ostensum est in materia cujus corpus non est capax, fieri distributionem in singulis; & ita corruit illius motivum & contra eum videtur textus apertus *in c. si sententia* in fine ponderatus, ut suprà *numero* 71.

Non obstat consideratio Richardi de Media Villa, quòd 112
aliàs non esset consultum periculo animarum; etenim eadem objectio fieri posset in qualibet sententia excommunicationis injusta, quæ prohibetur ferri propter animarum periculum; & tamen lata ab Ordinario & Pastore tenet, ut *in c. Sententia Pastoris*; & hìc per Archid. in verbo *De hoc* 11. *q.* 3. & in specie *in cap. Romana*, §. *Officiales*, *de offic. Ordin. lib.* 6. Archiepiscopo existente in Provincia vel circa illam, ejus Officiales prohibentur ferre excommunicationis sententiam in Suffraganeos : & tamen lata tenet secundum Bernardum hìc in glossa in verbo *Non attent.* quam sequuntur Doctores hìc & hìc Host. *n.* 4. in verbo *penitùs* & alii communiter. Et est ratio secundum glossam, quia quamvis sufficiat Legislatorem aliquid prohibuisse : etiamsi non adjiciat actum fore nullum, ut l. *Non dubium*, *C. de Legib.* tamen speciale est in sententia excommunicationis ut injustè lata liget, *c.* 1. 11. *q.* 3. *c. Sacro infra eod.* & docet Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 1. *quæst.* 4.

Undè Sacra Congregatio Concilii consulta, an excommuni- 113
cationes latæ ab Episcopo, non servatâ formâ Concilii, *c.* 3. *sess.* 25. sint ipso jure nullæ vel annullandæ, respondit esse validas & excommunicatum indigere absolutione, per ea quæ tradit Abb. post glossam *in c.* 1. *de excess. Prælat.* & Felin. *in c. Rodulphus*, *num.* 76. *de rescript.* videlicet excommunicationem latam sine citatione & monitione vel juris ordine non servato tenere, quamvis injusta sit : licèt Sacra Congregatio noluerit ut darent litteræ publicæ, sed ut Cardinalis Alciatus privatis litteris scriberet ad Episcopum valere excommunicationem, sed illum serìò moneret, ut in posterùm omni diligentiâ servaret formam Concilii.

Nec est novum in jure, ut propter animarum periculum 114
aliquid prohibeatur; & tamen si contra fiat, teneat, ut in cap. *Nos Novimus*, 17. *qu.* 2. *in c. Si vir*, 27. *dist. & in c. Ad Apostolicam*, *supra de regular.* Nec tamen propterea Innocentiana prohibitio erit inanis : quia Ordinarii cum majori circumspectione, & rariùs procedent ad sententiam excommunicationis contra Universitatem, nam contrafacientes puniri

puniri poterunt tanquam illius Canonis violatores, ut dicitur in d. §. *Officiales*, & hìc not. glofs. præalleg.

115 Demùm ad motivum Francisci Boattini de quo suprà *n.* 98. responderi potest prohibitionem d. §. *In Universitatem*, non fuisse editam in favorem Universitatis, sed ob specialem rationem periculi animarum, ne irretiantur innoxii nec hìc legitur verbum, *concedimus*, seu *indulgemus* vel aliud simile ex quo deprehendi possit Papam voluisse privilegiare Universitatem, ad notata *in c. Porrò*, *supra de privileg. & in c. Si Papa*, *eodem titul. lib.* 6. Deindè destruitur hoc motivum per textum in d. §. *Officiales*, nam hìc magis videtur concessum Episcopis Suffraganeis in privilegium, ut excommunicari nequeant ab Officialibus Archiepiscopi, quia in textu exprimitur ratio concernens favorem eorumdem Suffraganeorum videlicet ob reverentiam Pontificalis officii; & tamen sententia excommunicationis ab Officialibus contra tenorem dictæ concessionis valida est, ut dictum est suprà proximè; ergò multò magis valere debet sententia lata contra prohibitionem d. §. *In Universitatem*, in qua exprimitur alia ratio non concernens favorem Universitatis.

Concludit ergò excommunicationem latam in Universitatem vel Collegium ligare & timendam esse, dummodò lata fuerit ab Ordinario & Pastore, secùs si à delegato per ea quæ dicta sunt suprà, *n.* 103.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Idem Innocentius III.

CAPUT XLIV.

INquisitioni tuæ respondentes, credimus distinguendum, utrùm alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat? In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta : Et quidem ad sui Pastoris Consilium (conscientiâ levis & temerariæ credulitatis explosâ) licitè potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verùm cùm conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet : ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.

INquisitioni. Si conjux scit pro certo impedimentum Matrimonii, non debet reddere debitum, sed potiùs excommunicationem pati, reddit autem sed non exigit : si credit ex causa probabili & discreta : sed si ex levi & temeraria, reddit, & exigit. Hoc dicit secundum Joan. Andr. & 56
communiter Doctores. Et primò ad casum, de quo quæritur, distinguit; & primùm membrum prosequitur hìc, *in primo.* Circa secundum subdistinguit hìc, *in secundo*; & tertium subdistinctionis membrum prosequitur hìc, *Verum eam*

Nota ex hac Decretali differentiam inter fidem seu ple- 57
nam credulitatem & opinionem & scrupulum; & pro intelligentia horum terminorum & textûs vide quod plenè scripsi in repetitione, *c. Ne innitaris*, *à n.* 204. *usque ad n.* 262. *supra de Constitut.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Idem Innocentius III.

CAPUT XLV.

COntingit interdum; & infrà. Sane sicut accepimus insinuante comite Flandren. in Diœcesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clerico quidquam ostendunt, ad pœnæ subterfugium se Clericos exhibentes : cùm enim super excessibus, quos sæculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahuntur, circumcisis criminibus ut possint circumvenire vindictam, se pro Clericis repræsentant : Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factus paulò antè negaverant Clericatum; & infrà. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustrà legis auxilium invocat, qui committit in legem : Volumus & mandamus, ut tales si tertiò à te commoniti seipsos contempserint, emendare, illius efficiantur immunitatis extorres, quæ pro Clericorum tutela, & laïcorum violentia coërcenda dignoscitur instituta.

SUMMARIUM.

1 CLericus *si à Prælato suo tertiò monitus non reassumit habitum & tonsuram, perdit privilegium clericale.*

2 *Clericus quamvis habitum, & tonsuram dimittat, & negotiis sæcularibus se immisceat, non perdit privilegium Canonis, nisi tertiò monitus noluerit se emendare.*

3 *Clerici à laïcis discernuntur in modo tonsuræ, in vestimentorum forma, & negotiorum qualitate.*

4 *Facta sunt potentiora, quàm verba & n. seq.*

5 *Clericus non potest verbis renuntiare privilegio fori, nec Canonis potest tamen facto ipso.*

6 *Clericus per dimissionem habitûs, & tonsuræ ante trinam monitionem non perdit privilegium fori & n. 9.*

Nec privilegium Canonis n. 10. & 13.

Et quid post Concilium Tridentinum n. 25.

7 *Et monitio fiori non potest per judicem sæcularem vel alium, sed per Episcopum, vel alium Prælatum habentem Episcopalem jurisdictionem.*

8 *Nec sufficit una monitio pro omnibus, sed debet esse trina.*

11 *Clericus, qui dimisso habitu & tonsurâ immiscet se negotiis sæcularibus, non perdit privilegium immunitatis ab oneribus laïcalibus, nisi ter monitus à negotiationibus non desistat.*

12 *Intellectus* c. Ex parte, il secondo, de privileg.

13 *Intellectus* c. perpendimus, de sententia excommunicationis.

Sacerdos, qui deposito habitu & tonsurâ in sævis enormitatibus deprehenditur, non gaudet privilegio Canonis ibid & n. seqq.

Gaudet tamen privilegio fori, nisi ter monitus non desistat n. 13. & n. seq.

14 *Clericus deprehensus in enormitatibus, & captus sine habitu & tonsurâ remittendus est ad judicem Ecclesiasticum.*

15 *Clerici etiam in sacris per annum exercentes artem joculatoriam vel histrionum, perdunt ipso facto privilegium clericale: sed si breviori tempore, requiritur trina monitio.*

16 *Clericus, qui miles efficitur, & sæva exercet, perdit eo ipso privilegium clericale.*

17 *Clerici conjugati non incedentes in habitu, & tonsura clericale privilegium sine ulla monitione amittunt.*

18 *Clericus incorrigibilis quando perdat privilegium fori.*

19 *Clericus assassinus sine ulla monitione, vel sententia relinquitur Curiæ sæculari.*

20 *Clericus de assassinio imputatus, si reperiatur carceratus per judicem laïcum, an sit remittendus ad judicem Ecclesiasticum, ut ferat declaratoriam super facto & nu. seqq. usque ad n. 25.*

21 *Clerici habent juris assistentiam super omnimoda exemptione à sæculari potestate.*

22 *De qualitate jurisdictionem tribuente ante omnia constare debet.*

23 *Judex laïcus ante declaratoriam judicis Ecclesiastici super assassinio nescit se judicem contra Clericum.*

24 *Sententia absolutoria vel condemnatoria in uno foro parit exceptionem rei judicatæ in alio.*

25 *Clericus minorum Ordinum non beneficiatus, nisi habitum, & tonsuram deferat, & Ecclesiæ inserviat, ex Concilio Tridentino fori privilegium perdit sine alia monitione.*

1 CONtingit *il secondo.* Clericus si à Prælato suo tertiò monitus non reassumit habitum & tonsuram, perdit privilegium clericale. Hoc dicit Joan. Andr. Butr. Cardin. Anchar. & Felin. Vel secundum Mar. Soc. ut expressiùs conveniat titulo; Quamvis Clericus dimittat habitum &
2 tonsuram & negotiis Clerico non convenientibus se immisceat, non perdit tamen privilegium Canonis, nisi tertiò monitus noluerit se emendare. Hoc dicit. Primò ponitur Comitis quærela. Secundò provisio hic, *Verum quia.*

Nota primò hic, *nec in modo tonsuræ.* Clericos in tribus discerni à laïcis. Primò scilicet in modo tonsuræ seu coronæ,
3 ut in *c. Duo sunt genera*, 12. *q.* 1. *in c. Clericus*, 1. & 2. *de vita & honestate Cleric.* Secundo in forma vestimentorum, de quo in *cap. Clericis, il secondo, eod. titul.* ubi habetur vestem debere esse talarem, & aliam formam non legimus, secundum Abb. hic *n.* 2. *vers. & cavetur, ut portent vestes usque ad talos.* Tertiò in qualitate negotiorum, ut in *c. fin. de vita & honest. Cleric. c.* 1. & 2. *Cleric. vel Monach. c. Pervenit*, 86. *dist.* & hic notant Joan. Andr. *n.* 2. Cardin. *n.* 1. Butr. *n.* 2. Anchar. *n.* 1. Abb. & Marian. Socin. *in* 1. *notab.*

4 Secundò nota hic, *factis*, ad amissionem privilegii clerica-
5 lis potentiora esse facta, quàm verba, *c. ult. supra de vita & honest. Cleric.* Nam Clericus non potest verbis renuntiare privilegio fori, nec judicem laïcum sibi constituere, etiamsi proprium juramentum, & adversarii consensus accedat, ut est casus in *c. Si diligenti, supra de foro competent.* idem in privilegio Canonis, ut *c. Contingit, supra eod.* & tamen potest hujusmodi privilegiis renuntiare facto ipso, si post dimissionem habitûs, & tonsuræ tertiò commonitus seipsum contempserit emendare, ut hic in littera, & in *c. In audientia, supra eod.* facit, *c.* 1. 44. *dist. c. Si quis uxorem* 16. *q.* 2. & *c. Dilecti, de appell.* & est gloss. notab. in *c. Perpendimus, in verb. Cogantur, supra eod.*

Tertiò nota hic, *ut tales sit tertiò à te commoniti.* Per di-
6 missionem habitûs, & tonsuræ Clericum non perdere privilegium clericale ante trinam monitionem; & ita hic est casus secundum Abbatem in Summ. text. & cùm in littera dicatur, *à te commoniti*, & supra, *in Diœcesi tua.* Hinc collige hujusmodi monitionem fieri non posse per judicem
7 sæcularem, vel alium quemcumque, sed fieri debere per Diœcesanum, ut hic observant Joan. Andr. *n.* 1. *in verb. à te*, Anchar. *n.* 3. & Abb. *n.* 5. tamen Decretalis *in audientia, supra eodem*: generaliùs loquitur de Prælatis: undè per illum textum dicendum est hanc monitionem fieri posse per quemcumque Prælatum habentem jurisdictionem Episcopalem, ut benè hic per Abb. dict. *n.* 5. & in simili notat gloss. in *Clem.* 1. *in verb. Proprii, de reb. Eccles. non alien. & in Clem. in verb. Diœcesanis, de foro compet.*

8 Rursus cùm textus noster dicat tertiò commoniti, ex hoc collige in hac materia privationis privilegii clericalis non sufficere unicam monitionem pro omnibus, sed absolutè trinam monitionem esse necessariam, ex quo ad pœnam incurrendam, jus tertiam monitionem requirit, ut notat gloss. singularis in *Clem.* 1. *in verb. Tertiò, de vita & honestat. Clericor.* Joan. Andr. in *c. Tuæ*, *n.* 4. *in verb. Trinæ. de Cleric. non resident.* & Abb. hic *n.* 4. *in verb. Tertiò*, quod nota perpetuo ad limitationem *c. Constitutionem*, §. *Statuimus, de sentent. excommunic. lib.* 6.

Stat igitur conclusio, quod Clericus apostatando ab habitu, 9
& tonsura, non perdit privilegium clericale hoc jure inspecto, nisi præcesserit trina monitio; & hæc est communis opinio, ut attestatur Covarruv. *pract. quæstione* 32. *numero primo* & Jul. Clar. *in ff. fin. quæst.* 36. *vers. hæc autem quæ de Clerico*, & videtur communiter practicari, ut inquit Imola in *c. final post. n.* 7. *vers. Adverte tamen, de vita & honestat. Cleric.* & irrefragabiliter probatur in hoc c. Et quamvis Marian. Socin. intelligat hunc text. de privilegio Canonis *Si quis suadente* 17. *q.* 4. ut faciat ad titulum: verè tamen loquatur de privilegio fori, ut patet hic, *Ad pœnæ subterfugium.* Item hic, *ad publica judicia pertrahuntur*, necnon hic, *ut possint circumvenire vidictam*: undè Bernardus format casum in quibusdam, qui nec in tonsura, nec in forma vestimentorum, nec in qualitate negotiorum aliquid de Clerico ostendebant, sed ut pœnam posset aliquando evitare, se pro Clericis exhibebant, & cùm super excessibus conveniebantur, circumcissis crinibus allegabant fori privilegium. Verumtamen idem juris est in privilegio Canonis, quod non 10
perdit Clericus gerens se pro laïco ante trinam monitionem, 11
ut est casus in *c. In audientia, supra eodem*, & idem in privilegio immunitatis, & oneribus laïcalibus, quibus non privatur Clericus, nisi tertiò monitus à negotiationibus sæcularibus non abstineat, ut est expressum in *c. ultim. supra de vita & honestat. Clericor.* & de privilegio clericali in rebus, & personis est textus in Clem. 1. *eod. tit.*

Prædictis non obstat textus *in c. Ex parte, il terzo, suprà de privil.* ubi est casus, quòd qui in habitu & tonsura & cæ- 12
teris ut laïci conversantur deprehensi in maleficiis, se pro Clericis non defendunt, quoniam ille textus procedit quandò non constat eos verè esse Clericos: licèt quandò assumpserint habitum Clericalem & tonsuram & posteà deposuerint; nam per hoc defendi non possunt, ut Clerici si delicto fuerint deprehensi & anteà communi opinione non putabantur Clerici: etiamsi deindè velint reassumere habitum & tonsuram, ut hic declarat glossa penultima, Abb. *n.* 4. *in princ.* juncto fine 3 & communiter Scribentes, Alexander *in cons.* 8. *Videtur super primo dubio, num.* 2. vers. *Non obstat id quod habetur lib.* 1. licèt aliter intelligant illam Decretalem Abbas antiquus hic in sua plena distinctione *n.* 1. Jo. And. *n.* 5. & Anch. *n.* 4.

Item non obstat *cap.* 1. *de Apostat.* quia plures habet intellectus, ut hic per Doctores & per Alexandrum, *dict. cons.* 8. *numero* 2. *circa finem*, vers. *Non obstat etiam*; & glossa ultima hic intelligit textum, quandò præcessit trina

monitio: quo sensu illa Decretalis concordat cum textu nostro.

13 Rursùs non obstat, *c. Perpendimus supra eodem*, ubi Sacerdos qui dimisso habitu & tonsurâ se immiscuit sævis enormitatibus, privilegium amittit; nam & ille textus multiplices habet intellectus, de quibus per glossam & Doctores hic & per Alex. *d. cons.* 8. *n.* 2. vers. *Et ad d. c. Perpendimus lib.* 1. Capic. *dec.* 161. *in causa Crusconi* & Jul. Clar. *in* §. *fin. q.* 38. vers. *Quæro modò*; & magis communis intellectus est, quòd Decretalis illa locum habeat tantummodò in privilegio Canonis *si quis suadente*, 17. *q.* 4. non autem in privilegio fori quod non amittitur, nisi præcesserit trina monitio. Cui intellectui multùm applaudent verba hujus cap. dum dicit interfectores dicti Sacerdotis non esse cogendos Apostolicam
14 Sedem abire pro absolutione obtinenda. Quæ verba videntur magis congruere excommunicationi quæ incurritur ex Canone *si quis suadente*, quà illi quæ incurritur propter violatum privilegium fori; & hunc intellectum potuit hic Joannes Andreas *n.* 5. dicens: si Clericus sumptis armis & dimisso habitu ingreditur bellum, vel aggressiones quoad illos qui tunc eum percutiunt, perdit privilegium, sed non quoad forum: undè tunc captus debet restitui judici Ecclesiastico: similiter Petrus de Anchar. *in c.* 1. *n.* 2. vers. *si verò reliquit, de Apost.* concludit Clericum qui dimisso habitu & tonsurâ sævis enormitatibus se immiscet & perseverat ac deprehenditur in his per judicem sæcularem non posse ab eo puniri, sed esse remittendum ad judicem Ecclesiasticum, nisi monitio præcesserit; idque probat multis juribus & allegat glos. quæ idem videtur dicere *in c. Ex parte, il terzo* in verbo *deprehensi de privil.* & sequitur Alex. *d. cons.* 8. *num.* 3. *lib.* 1. dicens veriorem & magis communem intellectum esse quòd *d. cap. Perpendimus*, locum habeat in privilegio Canonis, non autem in privilegio fori, quod secundum eum non amittitur nisi post trinam monitionem & secundum illud consilium Alex. dicit millies: imò semper fuisse judicatum per Curiam & consilia Neapolitana. Grammaticus *super Constitutionibus Regni, fol.* 29. *col.* 1. vers. *Decimò ubique*, quidquid contra scripserit Alex. de Nævo *in cons.* 59. *post n.* 20. & alii plures relati à Julio Claro, d. §. fin. *quæst.* 36. vers. *Quæro modò circa finem*: licèt hodiè hæc altercatio cesset quoad Clericos primæ tonsuræ vel minorum Ordinum, propter Decretum Concilii Tridentini, *capite* 6. *sessione* 23. ut dicam infrà, *num.* 25.

15 Declara primò, regulam hujus textûs ut locum non habeat in Clericis qui sunt publici joculatores vel histriones, etiam artem ignominiosam per annum exercent, carent enim ipso jure ante ullam monitionem omni privilegio Clericali: licèt si breviori tempore quàm per annum integrum exercuerit artem illam: tunc privilegium non perdant, nisi ter moniti ab Episcopo non resipuerint, ut est casus ad litteram *in c.* 1. & hic omnes, *de vita & honest. Cleric. lib.* 6. quod per Papam statui desideraverat Host. *in c. Perpendimus, n.* 1. & 2. *supra eodem.* Licèt aliter & non benè illud caput fuerit summatum à Compilatoribus; & procedit ille textus etiam in Clericis Sacrorum Ordinum, secundum Archidiaconum, Joan. And. Gemin. & alios communiter, licèt Joan. Monach. contra.

16 Declara secundò, suprà dictam regulam ut locum non habeat in Clerico qui dimisso habitu & tonsurâ fecit actum omninò contrarium ordini Clericali, ut quia miles efficitur & sæva exercet, nam sine ulla monitione perdit eo ipso privilegium Clericale, ut *c. Quisquis* 84. *dist.* & tenet Innoc. *in c.* 1. *n.* 3. vers. *sed alii contradicunt, de Apostat.* cum quo concordant hic Host. *n.* 4. vers. *Alii contra*, Anchar. *n.* 2. & reliqui omnes, Alex. *d. cons.* 8. *n.* 3. *lib.* 1. & sentit à contrario sensu glos. Bernardi post casum *in c. In audientia supra eodem*, dum ait Clericos qui arma sumunt: dummodò se enormibus non immisceant, retinere privilegium Clericale usque ad tertiam admonitionem: quod nota pro limitatione & intellectu hujus Decretalis; sed hoc intelligas de privilegio Canonis, non autem de privilegio fori ut constat ex dictis suprà *n.* 13. & 14.

17 Declara tertiò, regulam hujus Decretalis ut procedat in Clericis non conjugatis, non autem in Clericis conjugatis, quia per dimissionem habitûs & tonsuræ sine ulla monitione amittunt eo ipso privilegium Clericale, ut *cap. unico*, §. *In cæteris, de Cler. conjugat. lib.* 6. & hoc omnes fatentur, ut inquit Covar. *practicâ quæst.* 32. *post numerum* 1. quem refert & sequitur Clarus *in* §. *fin. q.* 36. vers. *Hoc autem.*

18 Declara quartò eandem regulam, ut non procedat in Clerico incorrigibili qui servatis gradibus præscriptis *in c. Cùm non ab homine, de judic.* statim efficitur de foro sæculari, nec requiritur traditio judicis Ecclesiastici secundum opinionem Joan. Andr. licèt alii contra, ut hic dixi *n.* 25. & 26. Eo tamen casu Clericus non perdit privilegium fori sine monitione quàm post depositionem debet excommunicari: quod non fit, nisi competenti monitione præmissâ, ut *cap. Sacro supra eodem, cap. Constitutionem, eodem titulo, libro* 6. & sic non est incorrigibilis, nisi ter monitus non desistat, ut post Joan. Andr. notat Butr. *in d. c. Cùm non ab homine, num.* 22.

Declara quintò, regulam hujus cap. ut locum non habeat 19
in Clerico assassino qui absque ulla monitione vel sententia, tanquam publicè diffidatus ipso jure & facto relinquitur Curiæ sæculari, ut est textus notabilis *in c. Pro humani, de homic. libro* 6.

Sed hic incidit dubitatio, an Clericus imputatus de assas- 20
sinio, si reperiatur carceratus per judicem laïcum, remittendus sit ad judicem Ecclesiasticum, ut ferat declaratoriam super facto.

Solutio. Cùm Clericus habeat regulam pro se & juris assis- 21
tentiam super omnimoda exemptione à sæculari potestate, *c. Continua*, 5. *c. si quisquam, c. Clericum, c. Volumus* cum pluribus sequentibus, 11. *q.* 1. *c. si diligenti, de foro compet.* cum multis similibus, ut dixi *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ n.* 10. *de Constitut.* & judex laïcus ad regulæ limitationem 22
fundet intentionem suam super assassinio: utique de hujusmodi qualitate jurisdictionem tribuente in primis & ante omnia constare debet, l. 2. *si dubites* & l. *si quis aliena, ff. de judic.* 23
constare autem non potest, nisi per declaratoriam judicis competentis, *cap. Cùm secundum, de hæret. lib.* 6. Ergò non videtur ambigendum, quin Curia sæcularis teneatur hunc Clericum remittere ad suum judicem qui ferat sententiam declaratoriam super facto, quandòquidem ante eam laïcus nescit se judicem, *cap. si judex laïcus, de sent. excom. eodem libro*; atque ita in terminis Clerici assassinii per hanc rationem concludit Cardin. Alban. *cons.* 13. & de communi testatur Alexander *cons.* 166. *num.* 5. *lib.* 7. & latiùs dicetur inferiùs.

Ac propterea non obstat *c.* 1. *de homic. lib.* 6. ubi disponitur ut talis ipso facto incurrat sententias excommunicationis & depositionis ab Ordine, Officio, beneficio; & nullatenùs alia sententia adversus eum requiratur, nam etsi non requiratur sententia declaratoria quòd talis commiserit assassinium, ut probat littera ejusdem Decretalis hic & *postquàm probabilius constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commisisse*; & ita tenet hic Archid. Joan. Andr. Gemin. & alii omnes. Capic. *dec.* 112. *n.* 7. Dum enim in principio ejus decisionis legitur, videlicet esse communem opinionem quòd talis Clericus possit puniri à laïco sine sententia saltem declaratoria: puto litteram esse corruptam per ablationem particulæ negativæ *non*, aliàs nec verba proxima cohærent sine sententia saltem declaratoria, nec ratio congrueret hic: *sine enim tali sententia* & contrà diceret sibi Capic. *in fine, num.* 7.

Hæc autem declaratio fieri debet per judicem Ecclesiasticum. Doctores *in d. c.* 1. Clar. in §. fin. *q.* 36. vers. *sed quæro* hic *sed nunquid talis declaratoria.* Et est ratio, quia jurisdictio & potestas circà hoc data sæculari non exercetur, nisi declaratâ qualitate jurisdictionem cò ferente: talis declaratio fieri debet per judicem Ecclesiasticum, alioquin cognitione & sententiâ emanaret à non habente jurisdictionem, ut arguit Capic. *d. dec.* 112. *prope fin.* & quamvis, ut testatur idem Capic. *d. dec.* 111. & *dec.* 155. *n.* 25. observantia in Curia Neapolitana aliter se habeat; & Clar. referat similiter observari in foro Mediolanensi, ut si talis Clericus sit in potestate judicis sæcularis, rejectâ exceptione Clerici, procedatur ad ulteriora; & profectò processu constitoque de assassinio feratur per judicem sæcularem declaratoria simul & condemnatio: tamen contra hujusmodi observantiam stant jura; & Doctores communi calculo, testibus eisdem Capic. & Clar.

Ubi autem judex Ecclesiasticus prævenit cognoscendo & 24
sententiando super eodem delicto, judex sæcularis deberet omninò quiescere, siquidem sententia sive condemnatoria, sive absolutoria lata in uno foro parit exceptionem rei judicatæ in alio, *cap.* 1. *de except. lib.* 6. l. *Cùm quæritur* & l. *An eadem, ff. de except. rei judicatæ* Feder. de Senis, *cons.* 157. Alexander Episcopus, *n.* 2. vers. *Præterea Dominus Papa Bonifacius* Aret. *cons.* 58. *n.* 12. Boss. *in tract. de foro compet. num.* 100.

Declara ultimò, regula hujus textûs ut venticèt sibi locum 25
inspectâ juris communis dispositione secundum quam Clericus qui habitum & tonsuram deposuit, non perdit privilegium Clericale ante trinam monitionem, sed hodiè ex jure novissimo Concilii Tridentini Clericus non beneficiatus fori privilegio non gaudet, nisi habitum Clericalem & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ inserviat, ut *in c.* 6. *sess.* 23. neque ad hoc ulla requiritur admonitio, ut ex sententia Sacræ Congregationis dixi *in c. si quis, n.* 21. *suprà de foro compet.* loquitur tamen Decretum illud de Clericis Minorum Ordinum, ut patet hic *primâ tonsurâ initiatus aut etiam in Minoribus Ordinibus constitutus.* Quæ verba censentur repetita in verbo *Is etiam*: undè in Clericis Sacrorum Ordinum servabitur regula hujus Decretalis cum declarationibus suprà scriptis, nam quod

non mutatur &c. l. *Sancimus*, C. *de testam.* l. *Præcipimus in fin.* C. *de appellat.* Item loquitur Concilium in privilegio fori : undè quoad privilegium Canonis *si quis suadente* & reliqua privilegia Clericalia de quibus notatur *in c. Alterationis* in glossa in verbo *Omni privilegio*, *de bigam. lib. 6.* servabitur regula *hujus cap. cum suis declarationibus*, ut similiter ex Sacræ Congregationis sententia dixi *in d. c. si quis*, *num. 72. & 73. de foro competenti*; & hic plenè videas quæ requirantur ex Concilio Tridentino, ad hoc ut Clericus fori privilegio gaudeat, *à num. 19. usque ad num. 72.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Idem Innocentius III. in Concilio Generali.

CAPUT XLVIII.

SAcro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa & personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare præsumat : quod si contrà præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum, aliâ nihilominùs pœnâ mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta & rationabili causa procedat : ad quam si taliter fortè processerit & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare : gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam, qui si absque periculo moræ potest, ad excommunicatorem, illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absolvendum : alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat, Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato : aliàs nihilominùs, si culpæ qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus : cùm non levis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti : nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maximè si laudabilis opinionis existat. Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, idem & super injusta excommunicationis molestia per pœnam ad interesse, vel aliàs secundum superioris arbitrium condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset; & super eo, pro quo fuerit justa excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si verò judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam; & is, pro quo lata fuerat, ne absque satisfactione revocet illam, appellet, appellationi non deferat in hac parte : nisi talis sit error, de quo meritò debeat dubitari; & tunc sufficienti cautione recepta, quòd coram eo ad quem appellatum extiterit, vel de legato ab ipso, juri parebit, excommunicatum absolvat : sic que pœnæ præscriptæ minimè subjacebit : cavens omninò, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis Canonicæ vult effugere ultionem.

SUMMARIUM.

1 *Prælatum excommunicare non debet nisi monitione præmissa, & ex manifesta & rationabili causa & n. 4.*
2 *Subditus qui falsò conqueritur se excommunicatum injustè, punitur.*
3 *Excommunicatio dicitur injusta ex causa, ex animo, & ex ordine & n. seqq.*
5 *Excommunicatio fertur propter contumaciæ præserverantiam & n. 12. & n. 22. & n. 29.*
6 *Excommunicatio ferri non debet nisi trina monitione præmissa vel una pro omnibus cum competentibus dierum intervallis n. 16.*
Et quid post Concilium Tridentinum n. 19.
7 *Prælatus excommunicans unica monitione præmissa, non incidit in pœnam hujus Decretalis.*
8 *Monitio ex causa est arbitraria, & potest omitti quando est periculum in mora.*
9 *Monitio debet promitti quando excommunicatio fertur pro culpis præteritis, secus si pro futuris.*
10 *Monitio non requiritur si excessus sit notorius.*
11 *Contrarium.*
12 *Declaratur.*
13 *Monitio non est necessaria si excommunicatio feratur ad defentionem sui juris.*
14 *Prælatus Regularis si excommunicet Monachum non præmissa monitione, & non in scriptis, an incidat in pœnam interdicti per mensem ab ingressu Ecclesiæ & n. seqq.*
15 *Regulares excusantur ab apicibus Juris quoad extenuandam delicti gravitatem, non quoad excludendum delictum in totum.*
17 *Excommunicatio non præmissa monitione est injusta, sed non est nulla, nisi feratur in participantes & numer. 24. & 26.*
18 *Excommunicatio ex Concilio Tridentino non fertur nisi in subsidium, id est ubi executio realis, vel personalis in causis tam civilibus, quam criminalibus fieri, non potest*

potest & n. 25. & 35.
Si tamen feratur eâ formâ non servatâ est valida, & excommunicatus indiget absolutione n. 26.
20 *Monitio ex Concilio Tridentino potest fieri etiam per edictum, sed de jure communi fieri debet personaliter.*
21 *Fallit in quatuor casibus hic positis.*
23 *Excommunicationis pœna nulla est major in Ecclesia.*
24 *Separat à corpore Christi, & non infligitur nisi pro culpa mortali cum contumacia & n. 29.*
27 *Excommunicationis materia, & illius cognitio spectat ad judicem Ecclesiasticum tantùm & num. seqq. usque ad numer. 34.*
28 *Ejus usus fuit in Ecclesia etiam temporibus Apostolorum.*
30 *Judici sæculari nefas est prohibere judici Ecclesiastico ne quem excommunicet, vel mandare, ut latam excommunicationem revocet.*
Nefas, id est impium, & execrabile ibidem.
31 *Parlamenti Dolensis edictum circa censuras à judicibus Ecclesiasticis latas improbatur & n. seqq.*
32 *Excommunicatio ubi minùs ritè, rectève lata fuit, ad solum Superiorem Ecclesiasticum spectat errorem corrigere.*
33 *Episcopi & Prælati sunt executores Decretorum Concilii. Principes verò tantùm sunt moniti, ut ad ea exequenda Prælatis auxilium præstent.*
34 *Judex si velit excommunicare contumaces an sit necesse, ut constet in actis executionem realem vel personalem fieri non posse & n. seqq. usque ad n. 41.*
35 *Remedia severiora non sunt adhibenda, ubi leviora sufficiunt.*
36 *Judex debet judicare secundum acta & probata.*
37 *Notorium judici, ut judici ex actis constare debet esse tale.*
38 *Principis assertioni bonæ ob rebellionem publicantis non statur, nisi de rebellione constet.*
39 *Excommunicationes ad finem revelationis relinquuntur arbitrio judicis.*
40 *Auditoris Cameræ filius in censuris decernendis & n. 55.*
41 *Censuræ an possint relaxari contra unum ex duobus reis insolidum obligatis in forma Camera, si contra alium tamen possit fieri executio realis vel personalis & num. seqq. usque ad n. 54.*
Et quid si ex instrumento obligationis vel ex actu judiciario susceptionis censurarum jam legitimè fuerit irrogata excommunicatio, & sic agatur de declaratione excommunicationis jam incursæ n. 54. 55. & 56.
42 *Obligationis Cameralis practica antiqua hic relata, fuit abolita post Concilium Tridentinum, & reformationem Pii V.*
43 *Pensionarii declarari possunt excommunicati, etiamsi contra eos executio realis, vel personalis fieri possit & numer. 56.*
44 *Censuræ secundum stilum hodiernum obligationis Cameralis non sunt relaxandæ contra reos, si fieri possit executio realis vel personalis.*
45 *Pronomen, ipsum, est personalissimum & demonstrativum ad oculum.*
46 *Reis duobus insolidum obligatis, creditur à quo maluerit potest debitum exigere.*
47 *Nec conventus potest opponere exceptionem discussionis, ut correus conveniatur.*
Declaratur n. 53.
48 *Ordinario remedio quandiù locus esse potest, non est confugiendum ad extraordinarium.*
49 *Fidejussor excutiendus est prius, quàm deveniatur ad carcerationem principalis.*
50 *Confidejussoris facultates aggregatæ censentur, cum quæritur, an solvendo sit principalis fidejussor.*
51 *Excommunicationis ferenda causa in obligatos in forma Cameræ est contumacia.*
52 *Judex suum non tuum tibi denegat auxilium.*
53 *Judex supplet ex officio, ubi vertitur periculum animarum.*
55 *Excommunicationis gladius ex Concilio Tridentino in subsidium est adhibendus, ubi agitur de excommunicatione ferenda; non autem ubi agitur de declaratione excommunicationis jam incursæ.*
56 *Tridentinum Concilium c. 3. vers. In causis sess. 25. non habet locum in pensionariis vigore litterarum, quibus cavetur, ut lapso termino sententiam excommunicationis incurrant.*
57 *Incurrat verbum, importat excommunicationem ipso jure.*
58 *Monitoria ad finem revelationis quoad subditos Abbatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentis petenda sunt à Sede Apostolica.*
59 *Et quid si Abbas habeat dictam jurisdictionem in una parte Diœcesis, sed appellationes ab ipso ad Episcopum interponantur & n. seqq. usque in fin.*
60 *Prælati inferiores habent jurisdictionem in certa parte Diœcesis duplici modo.*
61 *Iisque negligentibus an succedat in eorum jurisdictionem Papa, an Episcopus.*
62 *Papa est Judex ordinarius exemptorum.*
63 *Prælatus inferior quomodò possit præscribere jura Episcopalia in aliqua parte Diœcesis.*
64 *Appellatio ab inferiori Prælato ad Episcopum est effectus jurisdictionis habitualis ad Episcopum remanentis.*

1 S *Acro.* Prælatus excommunicare non debet nisi moni-
2 tione præmissa, & ex manifesta, & rationabili causa, & contrafacienti pœna imponitur. Secundò punit subditum, qui falsò conqueritur se excommunicatum injustè. Tertiò dicit quid juris si Prælatus dicens se erraſſe vult excommunicatum absolvere, & adversarius appellat. Secunda hic, *rerum.* Tertia hic, *si verò*, Joan. Andr. Butr. Card. Anchar. Abb. Felin. & Marc. Soccin.

3 Nota ex hoc textu sententiam excommunicationis dici injustam tribus modis, de quibus plenè habetur *in c. Episcopus*, §. *Si ergò*, & *c. Non debet*, §. *Cùm ergò*, 11. *qu.* 3. & *in c. Cum medicinalis*, *infra eodem lib.* 6 & hic notant gloss. 3. Host. *n.* 3. Joan. Andr. *n.* 14. Butr. *n.* 18. & alii communiter, Roman. *cons.* 368. *circa primum n.* 13. *vers. Quod autem.* Primò enim dicitur injusta ex causa, id est quando non subest legitima, aut vera, ut patet in text. hic, *absque manifesta, & rationabili causa*, & latius dicam infrà *n* 5. 12. & 12. secundò ex animo, scilicet, quando fertur potius ad vindictam, quam ad correctionem : nam quod severius castigare necesse est non plectatur sævientis animo, sed medientis, *c. Odio* 86. *dist.* tertiò ex ordine, scilicet quando competens monitio non præcessit, ut in littera, & notant omnes in summ. text. licut enim citatio
4 prærequiritur ad alias sententias, ita etiam monitio ad sen-
5 tentiam excommunicationis, quia excommunicatio fertur propter contumaciæ perseverantiam, *c. Nemo*, *il secondo* 11. *q.* 3. & hic Præpos. *n.* 3. *vers. Item nota*, quod nemo
6 Abb. *supra in hac rubrica n.* 1. Felin. *hic n.* 7. undè monitio requiritur, ut à contumacia desistat, ut benè hic per Butrium *n.* 2 Dicitur autem monitio competens, id est trina, *c. de illicita*, 24. *q.* 3. & *c. Contingit*, *il secondo*, *supra eod. cum concordan.* hic positis in gloss. *in verb. Tertiò*, & hic notant gloss. 1. Host. *in princ. in verb. Nisi compe-*
7 *tenti*, Butr. *n.* 20. Si tamen Prælatus excommunicaret subditum unica tantùm monitione præmissa non incurreret pœnam hujus Decretalis, & quandoque expedit, ita fieri secundum Innocent. *hic n.* 1. *in verb. Admonitione*, arg. *c. Tua*, *supra ut lit. non contest.* & *c.* 1. *in fin. q. qu.* 1.

Quin imò ex causa monitio arbitraria est : quid enim si pa- 8
ratæ sint partes ad arma, & ad monitionem Episcopi supervenientia nolunt à pugna desistere; & ideò ad ipsos refrænandos statim excommunicat omnes pugnantes : utique ab omni pœna excusabitur, arg. *l. Æquissimum*, *ff. de usufruct. c.* 1. *supra de treug. & pac. c. Si quis contristatus*, & *c. seqq.* 90. *dist.* & notatur *in c. Statuimus*, §. 1. *de offic. deleg. lib.* 6. & hic firmat Host. *in princ. vers. Vel ex causa arbitraria*, subdens & alia multa posse afferre exempla, in quibus una monitio sufficit : plerumque enim nec tempus, nec locus patitur plenìùs deliberandi consilium, *l.* 1. *ref.* 1. *ff. de exercit. act. & ff. de damn. infect.* & propterea hæc Decretalis cauté non dixit trina, sed competenti, quasi dicat arbitraria, arg. *c. fin. supr. de transact.* Et cum Host. concordat. Felin *hic n.* 4. ubi aliis relatis concludit Prælatum posse excommunicare non præmissa monitione, quando periculum est in mora. Et sit prima declaratio ad regulam hujus Decretalis.

Declaratur secundò, ut locum habeat si excommunicatio 9
feratur pro culpis præteritis : secus verò si pro culpis futuris, quia tunc nulla requiritur monitio, ut hic declarant Innocen. *n.* 1. Host. *eodem n.* qui ad hoc allegat *c. fin. in fin. supra de locat.* Joan. Andr. *n.* 2. & Felin. *n.* 5. plenè Lapus *allegat.* 73. Prælatus Regularis *n.* 1. & 2.

Declaratur tertiò, ut non procedat si excessus sit noto- 10
rius, quia tunc nulla requiritur monitio. Ita post Innoc. Host. Butr. & DD. concludit Felin. *hic n.* 3. *in* 1. *limitat.*

Sed oppositum ex diametro determinat idem Innocent. 11
hic n. 1. dicens monitionem esse necessariam etiam in notoriis, & in omnibus præteritis. Et eum to idem verbis sequuntur Host. *n.* 1. Joan. Andr. *n.* 2. Archid. *in c. Indignè n.* 2. 12. *q.* 2. & notat gloss. 1. *in c. Ecce*, 24. *q.* 3. ubi ait esse hic argumentum quod monitio requiritur etiam in notoriis. Item glos. *in c. De illicita in verb. Manifestorum eadem caus. & quæst.* ubi similiter ait esse hic argumentum, quod in manifestis criminibus præcedit admonitio, Federic. de Senis *cons.* 11. incip. *Quæritur an excommunicato n.* 10. *vers. Quod quarto*, dicens quantum-